

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
REMINISCENTIA VITALI
QUATENUS
CAUSA MORBORVM

QVAM
CONSENTIENTE
GRATIOSA FACVLTATE MEDICA
IN REGIA FRIDERICIANA
PRO GRADV DOCTORIS

AD D APRIL. MDCCXLIII.

PVBICO ERVDITORVM EXAMINI OFFERT

A V C T O R

GABRIEL MICHAEL DVBINSKI

TILSA-PRVSSVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOH. CHRIST. HENDELII, ACAD. TYPOGR.

Pathol. gen.

136, 38.

Patholog. 324

LIBRARY

ILLUSTRISSIMO
ET
REVERENDISSIMO DOMINO,
DOMINO
HYACINTHO JOSEPHO
RYBINSKI,
DIVINA VOCATIONE
ABBATI OLIVENSI S. O. C.
SACRAE REGIAE MAJESTATIS POLONIARUM
SECRETARIO
TOTIUSQUE ORDINIS
COMMISSARIO,
DOMINO SUO GRATIOSISSIMO.

ILLUSTRISIME

ET

REVERENDISIME DOMINE

DOMINE GRATIOSISIME.

*Non e longinquo petendæ e-
runt rationes, cur ILLU-
STRISIMO TUO NO-
MINI hanc dissertationem
consecrandam esse duxerim. Si enim vel
ILLUSTRISIMAM TUAM Profapiam
apud me recolam; vel TE in insigni Digni-
tatis*

tatis Ecclesiasticæ gradu constitutum con-
siderem: nihil justius fieri reputare potui,
quam ut Meritorum TUORUM splendore
percitus TIBI, ILLUSTRISSIME ET
REVERENDISSIME DOMINE, publi-
cum quoddam summæ meæ pietatis ederem
documentum. Quod cum reverentiæ lite-
rarum Mæcenatibus uti par est testifican-
dæ unice innitatur: nullus plane dubito,
esse etiam futurum, ut serena fronte intuea-
ris præsens qualecunque monumentum Ce-
lebratissimo TUO NOMINI exstructum.
Jubeat DEUS T.O.M. TE esse semper in-
columem, omnique prosperitatis genere flo-
rentem. Ille TE tam eximium Ecclesiæ
Decus, tamque illustre S. Ordinis, cui præes,
Ornamentum per longam annorum seriem

*conservet. Et quod ad literarum civita-
tem attinet: illa sibi sic diu gratulari pote-
rit de tanto MAECENATE; Cujus sin-
gulari Benevolentia & Patrocinio me jam
majorem in modum commendo, perennans*

ILLUSTRISSIMI TUI NOMINIS

obsequiosissimus cultor

GABRIEL MICHAEL DUBINSKI.

PROOEMIUM.

S

i artis cujusdam præstantia ex eo dijudicanda veniat, circa quod illa nempe versatur: Medicina sane nihil erit præstantius, nihil excellentius. Omnes enim res creatas dignitate quadam singulari homo sine dubio antecellit, cujus itaque sanitas maximi æstimanda erit, ad quam conservandam, vel, si fracta fuerit, denuo redintegrandam tota jam tendit Medicina. Quo certius autem est, quod ars medica omnium sit præstantissima: eo gravius etiam animadvertendi erunt errores ab iis commissi, qui huic arti nomen suum profitentur. Non minutioris enim curæ res est, de corio humano ludere velle. Inter tot varios multiplicesque errores, quibus Medicina proh dolor! conspurcata est, ille non levis certe habendus est, qui ex neglecta curatori contemplatione hominis, utut constantis ex corpore organico arctissime juncto cum anima ratione prædita, suam trahit originem. Damna, quæ inde enascuntur, ingentia sunt: ad quæ jam disertius enarranda, non est, cur multis verbis utar, vel paucis e contrario commonstraturus, quid & quantum utilitatis ab ejusmodi instituta contemplatione hominis in artem medicam proficiscatur, exornati nimirum anima rationis particeps & corpori organico maximis quasi mutæ amicitie vinculis obstricta. Cujus rei documenta non ita dispersa sunt & disturbata, ut in iis conquirendis summa prius adhibenda esset diligentia, sed cuius plane obvia, qui vel mediocriter tantum ad se ipsum attendere didicit. Qui iræ paret, terrore percutitur, tristitiæ indulget: quot quantasque sibi noxas attrahit? Qui in desideriiis modum tenere, qui imaginationi nescit imperare: ipse quam variis cruciatibus corpus suum subjicit? En! quantopere corpus consentiat animæ. Quod cum
ita

P R O O E M I U M.

ita sit, ut status corporis cum statu animæ conveniat accuratissime: facili igitur negotio intelligi poterit, corporis mutationes ex statu animæ sæpius esse metiendas. Maxima id autem dignum est admiratione, prorsusque singulare, quod hæc corporis animæque consensio non ibi solum præsto sit, ubi tantum objecta quædam adsunt præsentia, quæ anima percipit; sed tum quoque locum inveniatur, licet ejusmodi objecta absint, antea tamen a nobis fuerint percepta. Testatur id quotidiana experientia, a qua multoties confirmatum esse, nemo, nisi in veritatem injurius, negabit, quantopere scilicet valeat anima, vel levissima modo oblata occasione, perceptiones ante perceptas iterum in se ipsa excitare, easque perceptionibus ex objectis quondam præsentibus perceptis plane conformes, stipatasque eadem mutationum in corpore caterva. De hujus asserti veritate nemo dubitabit, qui modo ex impetrata quadam occasione hominis cujusdam reminiscitur, a quo sibi quondam gravia damna incussa fuerunt: certe experturus, quam acerbè refricentur vulnera jam dudum sanata. Ex quibus omnibus jam manifestum esse puto, satisque probatum: quam utilis, quamque necessaria sit medico ejusmodi contemplatio hominis suscepta, quam supra descripsimus; quippe cujus duce ad multorum morborum veram indolem & originem penitus inspiciendam, recteque dijudicandam pertingere licebit. Quamvis vero ejusmodi contemplationis de homine institutæ summa sit utilitas in Medicina: est tamen, cur valde opere mireris, quam exiguum vulgo in hac re ponatur studium. Habui igitur ego, quod operæ pretium esse futurum judicare potui, si præsentis specimine inaugurali, quod jam ex statutis academicis publice exhibendum erat, talis de homine cognitionis hauriendæ aliquod periculum facerem, **REMINISCENTIAM VITALEM** *quatenus* **CAUSAM MORBORUM** pertractaturus. De qua conceptas meditationes meas L. B. æque dijudicare velit, & jam sequentem §§phorum seriem excipere.

§. I.

§. I.

Uot quantisque morbis opprimatur homo, quantæque ipsi per omnem fere vitam sint perferendæ calamitates, qui ignoret, spero, fore neminem. Igitur jam antiquus HOMERUS recte indicavit *neminem*, dicens, *imbecillius terra alit homine inter omnia quæcunque in ea vel spirant, vel repunt*. Consideres modo bruta, quæ natura ita condidit, ut eorum vix quodquam morbo facile corripitur: homo autem solus per tot tantaque rerum discrimina vitæ suæ stadium debet decurrere, ita, ut raro quem inuenies, qui nullum unquam in vitæ suæ cursu expertus fuerit morbum, atque ubi non valeat certo sensu illud HIPPOCRATIS in *Ep. ad Damogetum text. 279. homo totus a nativitate morbus est*.

Non a re alienum esse videbatur, sub ipsis hujus tractationis initiis subjectum morborum breviter indicare, quod jam homo
 A est,

est, schola medica sic præcipiente. Nam licet brutis animantibus ob analogam partium structuram, texturam, similemque fere totius corporis mixtionem eadem insit ad morbos dispositio: ea tamen rarius in morbos incidere, experientia docet, & B. STAHLIUS peculiari probavit dissertatione. Interim certum est, quod ea bruta, quæ molliter & delicatule tractantur, non prorsus sint a morbis immunia. Atque hoc respectu, quod scilicet ex consideratione etiam brutorum sibi notio comparari possit eorum, quæ notionem sanitatis & morbi ingrediuntur: bruta subiecto morborum, morbi autem illorum objecto medicinæ annumerari possent. Sed cum sola hominis contemplatio huic negotio sufficiat, hominisque conservandi major ratio habenda; idque eo magis, cum ars longa sit, & vita brevis: hinc cura brutorum artis veterinariæ magistris relicta, longe excellentius quid constituimus, circa quod tota medicina versatur, hominis nempe sanitatem tuendam, & si læsa fuerit, iterum restituendam, cujus rei solida cognitio indefessum exposcit studium. Cur cæterum homo brutis frequentius ægrotet, & quo sensu HIPPOCRATIS assertum de homine in paragrapho allegatum capiendum sit? de eo confer. NENTERVS in *Patholog.* pag. 67. & 68. & CASP. REJES. *Camp. Elys. juc.* qu. 99.

§. II.

Solent a Medicis *causæ morborum* dividi in *materiales* & *immateriales*. Illuc omne id materiale referunt, ex quo intelligi potest, cur homo æger dicatur; huc autem, ubi ejusmodi quid materialis non adest, corpus tamen morbo corripitur.

Obvia hæc est in scriptis Medicorum inter causas morborum differentia. Quod causas morborum materiales dentur, in aprico est. An vero immateriales etiam statui queant, a nonnullis forsan dubitari posset, quas tamen Medici agnoscunt, edocti experientia, quod cum ira, terrore, aliove pathemate

te

te animi tales simul in corpore prodeant mutationes, quales ad morbos generandos sunt aptæ, quarum rationem ex tanto pathemate derivant; siquidem ex mechanica corporis structura, statuque antecedenti sano eandem deducere posse incomprehensibile sit. Neque cessant causæ immateriales, cuiusque etiam systemati explicandi commercium animæ & corporis nomen tuum profitearis. Constat enim, omnia illa tria decantata systemata commercium animæ & corporis enucleandi in eo convenire, quod qualis fuerit animæ perceptio & appetitio, talis quoque in corpore oriatur motus. Imo licet in Systemate Harm. Præstab. anima apparenter tantum in corpus agere, omnesque tum in anima tum in corpore mutationes harmonice contingere supponatur: non impedit tamen, quo minus ex perceptionibus & appetitionibus animæ reddi possit ratio, cur tales potius & non alii motus in corpore orientur *vid. Illust. WOLFFII Psych. rat. §. 618.* Atque ideo, quod motus in corpore subnati cum perceptionibus & appetitionibus animæ optime congruunt: harmonista quoque causas immateriales mutationum in corpore admittere poterit.

§. III.

Cum satis notum sit atque perspicuum quod homo pro variis causis materialibus, variis quoque morbis obnoxius esse possit: neque operæ pretium esse judicamus, circa hanc materiam diu morari; sed potius eum, qui hac de re adhucdum dubitare velit, ad scholas Medicorum, eorundemque scripta relegamus. Quare jam ad quosdam morbos recensendos properandum erit, qui causis immateria- libus adscribuntur; ut his præmissis fini nostro eo propius accedamus, & quod ad tractandum in dissertatione nostra sumimus argumentum, eo solidius explicemus.

§. IV.

Principem ex pathematibus animi locum sibi vindicare videtur *ira*. *Cum hac enim in mente suborta repræsentatione multa in corpore oriri damna experientia luculentissime testatur.* Consideres velim hominem, in quo omnes bonæ & firmæ sanitatis modo aderant notæ, qui simul atque ad iram concitetur, sanitate sua ita repente alterata ægro similis redditur, & cui sæpius vitæ periculum subeundum est. Humores enim ex partibus interioribus ad externas velocissime propelluntur: ubi & pro sui constitutione, & affectus hujus indole ac conditione, prout vel vehemens, vel solus, vel cum aliis animi pathematibus mixtus oriatur, paria quoque in corpore damna subnasci deprehendimus. Hinc eveniunt congestiones, stases, inflammationes, morbi biliosi, hæmorrhagiæ &c. Et si imprimis iracundo vindictam exercendi omnis præscindatur occasio, armis tum quasi in se ipsum converfis, multo graviores excitantur tragædiæ: ut sunt convulsiones, lipothymia, spasmi, impetuosæ sanguinis eruptiones &c.

Quantopere ira corpori noceat, per vulgus notum est. Igitur ROLFINCIVS iram Megætam infernalem vocavit in *Consiliis Med.* Præter allegatos in paragrapho morbos plures alios in Medicorum scriptis invenies expositos, & conferri hic meretur CAMERARIUS in *Memorabil. Med. Centur. 10.* ubi multa hujus rei documenta conspicias. Quam noxia imprimis sexui sequiori ira sit, dum graves efficiat hæmorrhagias uteri abortumque causetur, toto fere die probatur: de quo *vid. A. N. C. de an. 1683. Decur. 2. Observ. 172.* De ira suppressa singulariter scribit FRANCISCUS BACO DE VERVLAMIO
in

in histor. vit. & mort. pag. III. ira, inquit, compressa est etiam vexationis genus & spiritum corporis succos carpere facit. At sibi permessa & foras prodiens juvat tanquam medicamenta illa, quæ robustum inducunt calorem.

§. V.

Quamvis autem infensas corpori mutationes ira suborta provenire §. antec. ostendat: est tamen cur valdopere mireris, quod omnes ita sint comparatæ, ut non solum cum finibus animæ conspirent exactissime (id quod & de reliquis affectibus animi dictum volumus conf. B. STAHLII *Programma Anomalias motuum vitalium patheticos, non esse tumultuarias,*) verum etiam multos eosque graves & inveteratos morbos felicissime aliquando solverint. Quid enim convenientius ab homine posset suscipi? qui jam apud se constituit hostem suum aggredi, illatasque sibi injurias vindicare, quam ut se in hunc collocet statum, quo & lædentem reapse queat opprimere. Idem jam in iracundo, cui desiderium vindictæ inest, inque iis quæ tum sub hoc pathemate in corpore suboriuntur mutationibus observare licet. Vehemens illa humorum ad partes externas appulsio nil aliud sane fecit, quam ut membra corporis roborentur, hostique opprimendo quasi præparentur & accommodentur; quare membris iracundorum summum inesse robur constat (a). Ast id prorsus singulare est, quod iræ affectu morbi sint profligati, qui alias omnem vim medicamentorum eludere solent: de quo multa in scriptis Medicorum leguntur testimonia (b).

A 3

(a) conf.

(a) conf. B. STAHLII *disp. de passionibus animi corpus varie alterantibus*. Egregie hac de re eloquitur B. FRID. HOFFMANNVS, & post fata illustris in *Med. rat. system. tom. 1. pag. 189. validissimo*, inquit, *tunc robore* (scilicet sub iracundiæ affectu) *& potentia homines pollent*. In eandem materiam confer. *Celeb. JUNCKERI Hygiene Tab. de Pathem. animi pag. 521.*

(b) HORSTIVS *Lib. 3. consil. epist. 12.* de triennali quodam paralytico narrat, quod ob hostis sui præsentiam ira correptus lecto repente se elevaverit, hostemque suum sit aggressus. Neque minus præclaram nobis exhibent observationem *Acta Hafn. volum. 1. observ. 81.* de muto quodam, qui ab ira loquendi usum recuperaverat. Quod si plura ejusdem rei documenta velis intueri: adeas *Illust. ALBERTI Viri summe eruditionis Dissert. de Medico Effectu Affectuum animi pag. 28.* & *Hygiene cap. de Regimine Pathematum animi.* Conferri quoque potest B. FRID. HOFFMANNI *Med. rat. System. tom. 2. ubi de affectibus animi agitur.*

§. VI.

Ad affectum *terroris* progredimur, *quo præsentē, mira quoque in corpore luditur scena*. Ingens enim illa, quæ cum terrore stipata est, perturbatio œconomix vitalis, multorum morborum generationi interviisse, variæ Medicorum observationes docent. Imo solennis quasi hæc est in praxi medica observatio, quod in subjectis ad hæmorrhagias naturales proclivibus, terrore autem percussis, gravia orientur damna, dum vel hæmorrhoides fluentes intercipiuntur, vel sanguis evacuandus ad alia periculosa loca propellitur, unde fontici sane morbi gignuntur. Ut nil de sexu sequiori dicam, cujus fluxus menstruus obfirmatam quasi suppressionem, magnorum mor-

lib. (a)

8 A

mor-

morborem productricem consequitur. Noxius præcipue gravidis existit terror, quem sæpe contumaces hæmorrhagiæ uteri & abortus solent excipere.

De variis, qui terrori adscribuntur morbis, multa loquuntur Annales Medicorum. Ob hanc rem *A. N. C.* pluries evolvi possunt, ex quibus hic quædam tantum loca allegare lubet. Sic *Decur. 3. an. 9. & 10. observ. 56.* *Schweizzeri* cujusdam mentionem factam esse invenies, qui in infantia sua in gravissimam incidit epilepsiam, perterritus a Ruperto illo larvato, dem Knecht Rupert: quo malo usque ad annum ætatis suæ 36. atrocissime vexatus, tandem obiit. Quæ observatio alio ibidem confirmatur exemplo. Admodum quoque memorabilis ille casus est, quem hæc eadem *A. N. C. Decur. 2. an. 3. observ. 91.* nobis exhibent, ubi de puella quadam narratur, quæ hominem ad supplicium datum, cujus cervix ensi erat subjicienda, spectatum iverat, terrore autem ex tanto aspectu percussa, epilepsia corripiebatur. Hanc miseram alia conspiciebat puella, exindeque perterrita eodem malo humum prosternebatur. Docent etiam *A. N. C. Decur. 2. an. 6. observ. 27.* Tremorem artuum quotidianum ex terrore fuisse subnatum. Quod quoque terror mortem sæpius acceleraverit: id multis & Medici & Historici probant exemplis. Sic *RHODIVS Centur. 1. Observ. 45.* annotavit, milites quosdam tyrones ex solo signo ad prælium dato fuisse exanimatos. In eandem materiam vid. etiam *RIEDLINVS in Lin. Med. an. 98. Mens. Majo.* Pests tempore, multos solo pestis terrore perire, res est inter Medicos nota, id jam probe observantibus *GABELCHAUERO Centur. 5. Curat. 87.* & *THOMA BARTHOLINO Centur. 4. Histor. 76.* Quæ vero potius angori, metuique moriendi adscribenda essent. Jam pater, quid terror valeat? potest hic quoque conferri *ALBERTI Hygieine c. 5. JUNCKERI Hygieine Tab. de Pathem. animi pag. 526.* Quanta autem ex terrore in corpus præcipue fluxioni-

xioni-

xionibus sanguineis obnoxium transmigrant damna: ea graviter enarravit B. FR. HOFFMANNVS *Med. rat. Syst. Tom. 2. ubi de affect. animi agit.* Merentur maxime hoc loco conferri ALBERTI *Dissertationes de Hemorrhoidibus suppressis, item de Anomaliis Hemorrhoidum & Mensium.*

§. VII.

Recensuimus §. antec. ingentia quædam mala, quæ *terrorem* consequuntur: *jam salutares quasdam mutationes, quæ eidem pathemati interdum adjunguntur, expendere, haud incongruum erit.* Cujus rei testem, omni exceptione majorem, producimus experientiam, a qua nimirum accepimus, multos pertinaces morbos, qui ne optimis quidem remediis obtemperare volebant, solo autem terrore suborto, fugatos fuisse.

Paralyticum quendam per complures annos hoc malo affectum, terrore incendii a paralyfi sua fuisse liberatum observavit VALERIO LA *Lib. 2. Observ. 4.* Quæ dum scribo, juvenis cujusdam paralytici cogitatio me subit, qui in ædibus *Junckerianis* commoratur, utpote qui ad servitia militaria ductus (cui tamen litteræ erant in deliciis) pedum paralyfi corripiebatur, cum jam sibi amictum illum militarem *Stieffelletten* apponi videret. In hoc afflicto suo statu cum corporis movendi causa curru se vehi curaret: accidit, ut, curru paululum ad latera inclinato, paralyticus terrorem lapsus conciperet. Fugæ itaque intentus ad se salvandum ex curru subito profiliit, & spatium ad passus tres cito emensus est; cui tamen ante nulla inerat potentia pedes movendi. Idem jam, imo multo majus quid alio tempore ipsi contigit: ægro nempe diris comminationibus, quod se quam primum ad legionem sisteret, iterum commoto, validissime ipsum comprehendebant convulsionēs, ut partes paralyticæ fortissimis motibus sint vexatæ.

De

De arthritide terrore sanata præclara prostant documenta ex variis autoribus recensita in ALBERTI laudata *Dissert. de Medico effectu affectuum animi* pag 34. Confer. quoque B. FR. HOFFMANNI *Med. rat Syst. l. c.* PAVLLINI *Cent. 3. obs 62. Cent. 4. observ 90.* SCHVRIG *gynaecol p. 36* FRITSCH *Cas. forens. P. 3 p. 168.* Neque tacitus hic præterire possum jucundum illud fatum, quod podagrico cuidem Gedanensi, tempore, quo hæc urbs celebris a Russis obsidione cingeretur, contigit. Erat quidem in hanc urbem Mars satis acerbus (quod neminem fugere potest) benignior autem erga hunc miserum, qui ob dolores podagricos lecto affixus tenebatur: quippe cujus tecta ex pyrobolis injectis flammæ, animus autem conceperat terrorem, quo factum, ut jam omnibus abjectis doloribus, firmitateque membrorum ita subito recuperata, in pedes se protinus conferre possit & ad loca secunda auferre. Cui vix efficacior parari poterat medicina, quam quæ a Marte erant confectæ pilulæ martiales. Confer. etiam DIEMERBRÖECK in *Opp. Anat. lib. VIII. p. 745.* Idem in *Opp. Med. Præct. in Observ. & Curat. med. p. 578-580. Observ. X. & Annot.*

§. VIII.

Esset hic quoque locus multis aliis affectuum generibus explanandis, utpote uberius demonstrare possemus, quantæ v. g. inter nimiam *tristitiam*, effusiusque *gaudium* in corpore comparere soleant mutationes; neque alienum esset a finibus nostris paulo amplius exponere stupendos illos effectus, qui vigente perversa gravidarum *imaginatone* procreantur: nisi nobis verendum esset, quin B. L. præter necessitatem remoremur; maxime cum alia nobis adhuc restent explicanda, quæ ad intelligentiam argumenti nostri sunt necessaria, ideoque tractationi præ-

B mit-

mittenda. Hoc jam ex antecedentibus loco aphorismi teneri potest, quod summus sit mutationum in corpore cum perceptionibus in anima consensus, isque etiam in affectibus constanter conservetur, ita ut qualis fuerit affectus vel simplex, vel mixtus, vel gravis, vel levis: talis etiam in corpore appareat mutatio.

Quid tristitia in corpus nostrum valeat, in vulgus notum est. DIEMERBROECK *Opp. Med. Pract. de Peste Libr 1. Cap. 8. Annot. 9. & Lib. 2. Cap. 7. Annot. 8. 9. & 10. A. N. C. Dec. 1. An. 3. obs. 234.* ZAC. LVS. *M. P. H. L. 2. hist. 114. p. 385.* RIEDLINVS *Lin. Med. An. 3. Sept. obs. 22. p. 634.* Quanta quoque desideriorum vis sit, vel ex una nostalgia satis dilucide cognosci poterit. Res quoque notissima est, quid phantasia in gravidis possit, de quibus omnibus confer. B. FR. HOFFMANNVS *Tom. 2. Med. rat. Syst. p. 167. & seqq.* nec non ALBERTI *Dissert. sæpius jam cit. de Medico effectu affectuum animi.* EIVSDEMQUE *Epistola doctrinæ & eruditionis plena ad Illust. SCHROECKIVM directa de admirandis animæ præcipue humanæ effectibus.* Ex qua non possum non casum illum summa admiratione dignum allegare, quem hujus Epistolæ Illust. AVCTOR de Matriona quadam generosa protulit, quæ cohortem anatum magno cum strepitu & clamore rostris inter se colludentium summa cum voluptate e fenestra aspiciebat, hujusque petulantia anatinæ grato sensu adeo perfunde batur, ut post trium mensium decursum frustum quoddam carnosum, novem rostris anatinis præditum exclusit, quæ continuatim movebantur, & modo aperiebantur, modo claudebantur. En stupendum a phantasia phænomenon! Sed & plura alia, certe non vulgaris observationis in hac eadem Epistola reperies. Pertinet huc quoque admirandum illud exemplum, quod ex MALEBRANCHIO observavit Illust. WOLFIVS in den vernünftigen Gedancken von den Wirkungen der Natur § 448. Memorabile quoque exemplum gravidæ cujusdam scemina enarravit *Celebr. JUNCKERVS*
in

in Collegio Pract. quæ quidem feliciter enixa est partum, semper tamen conqueri solebat de onere in utero adhuc residuo. His querelis duodecim circiter annos consumsit, ubi tandem mortua est, ante obitum rogans maritum suum, ut a viris honestis secaretur, quo constaret, quidnam oneris utero insit. Facta jam per sectionem inquisitione, concretum quoddam testaceum se visui obtulit, cujus instituta intimiori prosecutione, tandem ostrea perfecte efformata in conspectum prodiit. Accedebat defunctæ maritus, indicabatque defunctam ante duodecim circiter annos in statu graviditatis suæ ostreas vehementer appetiisse, quæ tum vero ob temporis rationem nulla impensa poterant comparari.

§. IX.

Si quis ad eas, quæ in hoc universo contingunt, mutationes probe attenderit, ille facili negotio intelliget, nihil naturaliter oriri, quod non suas causas antecedentes habeat, in quibus ratio existentiae contineatur. Dicuntur autem ea *connexa*, quorum unum continet rationem alterius, cur alterum vel simul existat, vel posterius sequatur prius. Constat autem, *res omnes in universo esse connexas*. Cui hæc non satis perspicua esse videntur: ille insignem quem ætas nostra tulit Philosophum adeat *Illustrem Fridericianæ Vice-Cancellarium WOLFIIUM*, ejusque *Cosmologiam* evolvat.

Pertinet huc *Sect. 1. Cosmol. lat. hujus incomparabilis Philosophi: ubi de rerum nexu copiose est commentatus*. Cujus rei veritas adeo clara est & evidens, ut neminem facile futurum esse existimem, qui hac de re dubius esse possit. Nam vel mediocri tantum adhibita attentione ad ea, quæ in hac amplissima rerum universitate fiunt, hæc rerum connexio cui-cunque sit conspicua. e. g. ingruente vere solis calore effici-

tur, ut e radicibus arborum succus adscendere incipiat, succus ita adscendens in furcos sese effundat, effusus in furcos arborem ad gemmandum cogat, & s. p. Continet hic quævis mutatio antecedens rationem consequentis, diciturque ejusmodi nexus, *nexus quoad tempus*; ad differentiam *nexus quoad spatium*, utpote in quo ad rationem tantum respicimus, cur unum simul existat cum altero, e. g. sol & terra simul existunt: hujus coexistentiæ jam ratio esse debet. De quibus omnibus vid. Illustr. WOLFIVS l. c. Quæ, cur hic explicata sint, ex seqq patebit.

§. X.

Ex attenta eorum consideratione, quæ §. §. IV-VIII. sunt exposita, manifeste deprehendi potest, animam inter & corpus summam intercedere harmoniam: ita, ut qualis animæ fuerit perceptio vel appetitio, talis quoque in corpore fiat mutatio, quæ est perceptioni vel appetitioni mentis conveniens; & vice versa, qualis fuerit in corpore mutatio, talis quoque in anima oriatur perceptio & appetitio, quæ factæ in corpore mutationi respondet. Quæ convenientia, cum in omni systemate explicandi commercium animæ & corporis, fundamenti instar ponatur: hinc perinde nobis hoc loco quidem esse posset, cuinam ex tribus, quæ existant, systematibus nos adscisceremus. Verum enim vero cum *Systema Influxus Physici veritati propius accedere videatur, neque tot ipsi insint difficultates, quot reliquis systematibus: quibus itaque Systema Influxus Physici anteferre non dubitamus.* Perpendas modo velim, quam incongruum sapientiæ divinæ sit Systema Caussarum Occasionalium, utpote in quo immediata Dei T. O. M. actio suppo-

supponitur, qua pro occasione volitionum mentis ad earundem præsentiam motus in corpore efficiantur, & ad præsentiam, atque occasione motuum in corpore factorum perceptiones animæ producantur. Inde necesse est, ut in hoc systemate continua fiant miracula. Quod cum Divinæ sapientiæ adverteretur: neque vero simile est Systema Caussarum Occasionalium. A quo nævo licet Systema Harmoniæ Præstabilitæ liberum sit, summamque Dei sapientiam mirum in modum extollat, supponendo nimirum, quod series perceptionum atque appetitionum in anima, & series motuum in corpore per naturam animæ & corporis harmonicæ sint, seu consentiant, ex Sapientissimi Conditoris præordinatione & prædeterminatione: non desunt tamen multæ aliæ, quibus hoc ingeniosissimum systema premitur, difficultates. Si enim ad nexum quoad tempus præcipue respexeris, cujus Spho anteced. facta est mentio, & qui in hoc systemate clarius esset conspiciendus: ille tamen nullatenus perspicitur, siquidem neutiquam comprehendi potest, quo fiat, ut v. g. hilarem dolorifica excipiat repræsentatio, voluptatem sequatur tristitia & s. p. Mechanismus denique corporis talis ægre concipi poterit, qualem hoc systema esse contendit, ut nullo prorsus modo intelligi queat, si iterum nexus quoad tempus ratio quædam habeatur, unde v. g. fiat ut relaxationem toni in homine somnolento antecedentem sequatur consequens ejus intensio, terrore, vel alio pathemate tantum suborto; ut pulsum antecedentem æqualem & moderatum,

tanquam consequens sequatur inæqualis & minime moderatus, & s. p. quorsum quoque pertinent §. §. IV-VIII. Ejusmodi difficultatibus autem cum *Systema Influxus Pbyfici non sit obnoxium; imo brevissimum sistat modum & maxime naturalem explicandi commercium animæ & corporis; nec non Sapientiæ Divinæ admodum conveniat, quippe quæ viam semper eligit brevissimam, nec per ambages agit, ubi compendia sunt præsto: non possumus igitur non Systemati Influxus Pbyfici nostrum præbere assensum.*

Systema Causarum Occasionalium quantopere sapientiæ Divinæ repugnet, dum perpetua in eo admitti debent miracula: vel ex ipsa hujus systematis inspectione cuicumque clarum esse poterit. Id quod inter plures alios omnium maxime demonstrarunt Illust. WOLFIVS & BILFINGERVS: Ille in *Psych. rat. Sect. 3. Cap. 3*; Hic autem in *Comment. hypotbet. de Harm. Præst. Sect. 4. ubi de Systemate Adfistentiæ fusius agunt.* Hinc non mirum, quod jam pauci nostro tempore inveniantur, qui huic systemati adstipulentur. Neque igitur nos CARTESIVS diutius retardet. Ast longe excellentiorem sapientiæ & potentiæ Divinæ conceptum nobis suppeditat Systema H. P. Quod quidem satis ingenuum, tantoque sui inventore, Illust. LEIBNITIO dignum est: ideo tamen non vacuum omni difficultate. Cujus rei quædam in paragrapho commemorata sunt: plura recenset *Celeb. BAYLE in Dictionario Critico Artic. Rotarius*: qui suspicari videtur, potentiam divinam in hoc systemate minus adæquate extendi. Certum est quod mechanismus corporis, quem Systema H. P. postulat, plane sit incomprehensibilis. *vid. Illust. WOLFII Psych. rat. §. 637.* Imo si ad seriem mutationum quæ in corpore contingunt probe attendas, ut in paragrapho indicatum, vix tanti mechanismi existentia sibi concipi poterit. Respectu autem mentis, non leves hæ sunt difficultates, quas paragraphus exhibet. Aliam magni momenti

ti

ti rationem quam huic systemati non assentientes allegant, hic quoque indicare lubet, cur Systema H. P. difficulter concipi queat. Sapientissimus nimirum hujus universi Architectus mundum, qui spectatur, præter sufficientem rationem condidisse videretur, admissio Systemate H. P. Nam licet mundus adspectabilis non existeret: mentes tamen eadem habituræ essent representationes, ac si ille existeret. Potuisset itaque Deus T. O. M. finem suum, quem in condendo hoc mundo habuit, sine productione mundi pariter obtinere; si finis sit mundi producti, præcipiente Theolog. Natur. ut Deus gloriam suam manifestaret, id est, res creatæ intelligentes ex contemplatione hujus universi Majestatem Creatoris cognoscerent, eundemque amore & veneratione prosequerentur. Quod si itaque mundus existit, quod nemo inficias iverit, nisi qui castra Idealistarum sequitur: præter rationem existere videtur. Ex ejusmodi autem tricis facile se emergere quisque poterit, qui Systema Infl. Phys. amplectitur, utpote planum, rei que ipsi accommodatissimum. Exulent modo Scholasticorum ineptiæ, quibus huic Systemati spissiores tantum offunduntur tenebræ. Nam neque nos talem nobis concipimus Influxum Physicum, ubi ideæ in motus transeant, & motus mutantur in ideas; hæc erant Scholasticorum somnia, quibus huic Systemati immeritum contraxerunt contemptum. Sed cum vi hujus Systematis anima & corpus in se mutuo agere supponantur: talis hic constitui debet, & potest, modus, qui utriusque naturæ optime convenit. Cujus rei explanandæ locus ad §. sequ. patebit. Nobis adductæ rationes in paragrapho sufficiant, cur Influxus Physicus ceteris Systematibus antefereendus sit. Nam uti is architectus parum sapiens dicendus esset, qui v. g. per machinas summa arte perfectas vellet ad usum communem aquas derivare, quas ducere posset per canalem quandam simplicem: ita Deus sapientiæ suæ parum convenienter egisse videretur, si tanta in corpore efformasset artificia, quanta requi-

requi-

requiruntur ad eas mutationes præstandas, quæ corpus ex se ipso eo ordine producere posset, ut repræsentationibus & appetitionibus animæ semper responderent; cum hunc finem breviori via assequi possit concessa nimirum potentia animæ agendi in corpus. Idem de serie perceptionum mentis ante jam determinatarum (quod ex Syst. H. P. postulatur) dicendum foret, quatum evolutio ex antecedentibus intellectu difficilis est: quod autem in Syst. Infl. Phys. facilimo brevissimoque cognosci potest modo, quatenus scilicet anima ad hoc potius, quam aliud percipiendum & repræsentandum per corpus determinetur. Quibus rebus sic comparatis infinitæ sapientiæ Conditoris jam quid magis esse potest tam congruum? quid quoque tam breve & naturale? quam Systema Infl. Phys. Ex quo etiam *nexus quoad tempus* negotio perquam facili deprehendi poterit, ita nempe, uti ex causa ejusque effectu colligi solet.

§. XI.

Quæ in Spho anteced. exstant rationes ad confirmandum Systema Infl. Phys. eæ non destituuntur sua evidentiâ. Cui autem allegatæ rationes non sufficere videantur: ille eos adeat Auctores, qui de hac materia fuitus & ex instituto scripserunt, *mentisque humanæ actionem in corpus & corporis in animam ex primis sanæ rationis principiis derivarunt, neque solum Systematis Infl. Phys. possibilitatem, verum etiam ejusdem existentiam ex ipsa mentis humanæ natura, corporisque nostri elementis penitus perspectis evicerunt, solidissimisque argumentis commonstrarunt.*

Laudandus mihi potissimum venit MARTINVS KNVTZEN, Professor Regiomontanus & insigne gentis Prussicæ ornamentum Cujus *Dissertatio de Commercio animæ & corporis per Influxum Physicum* explicando aliorum scriptis, qui de eadem

dem

dem materia egerunt, sine dubio palmam præripit. Perse-
xit commemoratus Philosophus, quam parum ab experien-
tia Influxus Physicus demonstrari queat, cum a coëxistentia
ad causalitatem non satis tuta sit consequentia. Quare a-
liam ingressus est viam, ut hoc Systema suæ redderet perspi-
cuitati. Atque ita primum evicit, quod simplicia, ex qui-
bus quodcumque corpus constat, in se invicem agant reali-
ter, non apparenter. Actionem deinde mentis in simplicia
corporis, & simplicium, ex quibus corpora constant, in men-
tem sufficere ad Influxum Physicum, demonstrat idem Phi-
losophus. Possibilitatem demum Influxus Physici ejusque
probabilitatem, nec non varias prærogativas, quibus reliqua
Systemata antecellit, evidentissime ostendit. Tandem ve-
ro hujus Systematis existentiam solidissime demonstrat. Men-
tisque facultatem corpus movendi ex vi repræsentativa hujus
universi legitimo modo deducit. Ultima autem loco obje-
ctiones, quibus hoc Systema infestari solet, modeste expendit,
prorsusque removet. Suas quoque meretur laudes *Celeberr.*
GOTTSCHEDIUS, *cujus Dissertatio de Influxu Physico* con-
ferri potest. Quodsi tamen quis fuerit, cui reliqua Syste-
mata magis placeant: is ea, quæ jam sequentur, suo Syste-
mati explicet conformiter. Nobis Systema Infl. Phys. tan-
quam verum arridet; inde animæ facultatem agendi in cor-
pus tribuentes, ejusmodi in seqq. utemur terminis, qui huic
Systemati conveniunt,

§. XII.

Cum nil sit sine ratione sufficienti, cur potius
sit, quam non sit, & cur potius tale sit, quam non
aliud (per Princip. Metaph.): ratio quoque suffici-
ens adesse debet, cur anima non solum producat mu-
tationes in corpore, verum etiam cur tales potius
producat, & non alias. Oriri autem mutationes in
anima, quæ corpori modo sunt noxiæ, modo saluta-

C res

res (§. §. IV - IX.) Sequitur ideo *adesse rationem sufficientem, cur anima modo noxias, modo salutare in corpore producat mutationes.*

§. XIII.

Ad nosmet ipsos attenti comperimus, aliam menti nostræ inesse mutationem, si bonum; aliam si malum aliquod sibi repræsentat. Etenim sub repræsentatione boni, tanquam sibi boni, mentem nostram singulari quodam ac jucundo sensu perfundi, in eaque conatum quendam tale bonum obtinendi, seu inclinationem quandam ad rem sic sibi repræsentatam, quam *adpetitum* vocamus, nasci experimur. E contraria vero parte, quam primum anima malum quoddam, tanquam sibi malum sibi repræsentaverit, oriri in ea conatum quendam malum illud avertendi sive reclusionem a re sic sibi repræsentata, quam *aversationem* dicimus, eadem duce experientia observamus. Ex quibus igitur manifestum est, quod Philosophi recte præcipiant, dari *legem adpetitus*, quæ nil aliud est, quam sequens regula in ipsa mentis humanæ natura satis alte fundata: *quidquid appetimus, appetimus sub ratione boni; quidquid aversamur, aversamur sub ratione mali.*

§. XIV.

Si quis ad ea animum suum paulo curatius direxerit, quæ in morbis sponte fieri solent, eaque omnia rite perpenderit, ille non poterit non intelligere, *fieri in corpore nostro motus, qui ut plurimum ita comparati sunt, ut eorum ope morbi propulsentur (a).* Eadem
fida

fiida veritatis magistra experientia innotuit, *animam nostram aliter esse affectam si in statu naturali seu sanitatis, aliter, si in statu præternaturali seu morborum sumus collocati. Ubique autem observare licet, statum mentis cum statu corporis examussum congruere (b).*

(a) Consideres modo febres potissimum malignas, stupendum illud naturæ spectaculum: hic singulares observabis motus, qui ad materiam illam malignam prius præparandam, secerendam deinde, & postremo excernendam tendunt atque collineant. Pone tibi porro ob oculos hominem a malo hypochondriaco infestatum, videbisque ipsum modo suspirantem, modo tussientem. Jam quid quæso illa suspiria, quid tusses denotant? nonne exinde congrui ad morbum sequuntur motus? dum abdomen inter suspirandum, tussientemque commovetur, concutitur, quo fit, ut impeditus ille per vasa abdominalia sanguinis circulus eo expeditior evadat. Quæ nemo, nisi ignarus eorum, quæ in morbis fiunt, negabit.

(b) Maniaci, quorum sanguis spissus & circa venam portæ in cursu suo valde detinetur, vel ipsi hunc suum incarceratum sanguinem de carcere & captura multum loquentes indicant. Cui statui corporis repræsentationes animæ perfecte respondent, & vice versa. Quid enim horum hominum profunda, atque ex imo pectore evolantia suspiria? quid eorum desideria in campum excurrendi? quid reliqua quæ suscipiunt ad sui liberationem conamina? ubi nempe sibi circumstantes vel fustibus aggrediuntur, vel alia ratione in eosdem invehuntur. Quibus omnibus id aliquando obtinetur, ut sic accelerato sanguinis circulo ejus spissitudo attenuetur, obstructions referentur, & viscera in pristinum suum statum redigantur.

§. XV.

Cum in morbis sponte fiant motus, qui ad san-

nandum corpus ægrum tendunt; & status mentis cum statu corporis semper conveniat (§. antec.): nemo non intelligit, hosce motus propter sanitatem corpori restituendam fieri. Quod cum ita sit: *qui in corpore morbis etiam subjecto fiunt motus, sunt motus finales.*

Dudum jam hancce veritatem cognovit venerandus Medicorum Parens HIPPOCRATES, cujus de hac re effata multis quidem constant, a paucis tamen rite perpenduntur, quod scilicet natura sit morborum medicatrix, a nemine docta, tamen faciat quæ conveniunt; sibi ipsi vias seligat, & sibi sufficiat, &c. Simile quid in brutis accidere observatum est, unde variorum remediorum usus in medicina originem suam scribit. Sic v. g. clysterum applicationem ab ibide ave, & venæsectionem ab hippopotamo primum didicisse Ægyptios, historiæ monumenta docent, testantibus ARISTOTELE, PLVTARCHO, PLINIO, CICERONE, IUL. SOLINO, PANSÆ, vid. CASP. REJES. *Camp. Elyf. juc. qu. 3. n. 6.* CAMERARIUS *Memorab. Cent. 1. partic. 5. 6. Cent. 5. partic. 74.* Celeberr. SCHULTZIVS *Comp. Histor. Med. §. §. 24. & 29.* En quid in brutis etiam natura possit! cujus operandi ordo sapiens in morbis hominum multo magis est conspicuus. Pertinent huc exempla in nota §. antec. allegata; plura meditationi L. B. relinquimus. Sed posset quis hoc loco nobis objicere, quod haud raro dentur morbi, ubi motus vel supra modum excedunt, vel deficiunt, indeque funestus exitus consequatur. Id neque nos negamus infra explicaturi, unde ejusmodi insalubres morborum decursus sint derivandi. Unius positio non est alterius sublatio. Manet itaque §pho præf. suus valor, quod in multis morbis adsint motus finales, sanando corpori valentes, quorum licet interdum fiat ataxia, ut finis, sanitas scilicet, obtineri nequeat. vid. ALBERTI *disp. de Natura Morborum medicatrice, de Morborum*
Salu-

*Salubritate. W E G E R. de Morbis Salutaribus. HOFFMANNI
dissp. de Febb & Hemorrhoidib. salutaribus.*

§. XVI.

Fieri in morbis motus finales, statumque mentis cum statu corporis ex toto convenire per §. §. XIV. & XV. constat. Sed anima agit in corpus generatim (§. X.): *quin eadem quoque in corpus agat morbis implicitum, producendo nimirum hosce motus finales, dubitari nequit.*

Ad hanc rem illustrandam multum juvabit commemorare, quantopere corpus nostrum obtemperare debeat consuetudini. Qui certæ se adstrinxit horæ in cibis capiendis, ille famem percipit, salivam copiose fundit, hora præsentem, cibis licet absentibus; quorum præsentium alias particulæ exhalantes generi nervoso stimulum quendam addere possent, ut appetat stomachus, fluat saliva. Nonne potius ex exemplo allegato videri potest, fieri in corpore motus ad certum finem destinatos? nonne inde intelligitur, quod eorum ratio ex notione consuetudinis, animæ, non corpori competente derivari debeat? Re penitus expensa, veritas est in propatulo. Consuetudo enim agendi dicitur habitus ex determinatione præterita acquisitus. Quæ determinatio cum vim motivorum in se involvat: nemo consuetudinem agendi corpori tribuere poterit, nisi eidem memoriam motivorum præteritorum simul competere contenderit; quod vero a ratione prorsus alienum est. Plura alia ad motus exquisitis finibus respondentes, in morbis obvios spectantia hoc loco possemus enarrare: nisi ea sufficerent quæ ad §. præced. notavimus, quos Medicus prudens utique in præxi attente respicere debet. Confer. ALBERTI *dissp. de motib. Natura Cynosura Medici.* STAHL. *de Cynosura Therapiae.* JUNCKERI *Diss. in qua motus in morbis ut cynosura therapeutica commendantur.* Cavebis autem, ne, dum anima in morbis motus finales

producere asseritur, nos ideo negare existimes, quod ad horum motuum productionem singulari corporis mechanismo non sit opus. Agit quidem anima in corpus, sed structuræ corporis convenienter, hoc est, dum in morbis motus finales producit, eas corporis partes eligit, per quas intentam mutationem perficere potest. Et sic docente Anatomia, omnes partes corporis nostri ita esse formatas constat, ut earum quælibet aptissimi cujusdam instrumenti vicem sustinere possit, ad actionem certam præstandam. Competit autem animæ facultas dirigendi ejusmodi actiones per partium structuram possibiles, ut hoc, & non alio, eveniant ordine. Atque hac ratione motuum finalium evolutio facilis omnino est, qui ex Systemate medicinæ mechanicæ, utut nunc comparato, neutiquam explicari poterunt. Quodsi vero Medicus ex familia mechanicorum ortus, facta causa communi cum Harmonistis, concederet, fieri in morbis motus finales, ex mechanismo corporis repræsentationibus animæ convenienter sese evolventes; licet eorundem evolutio ex incomprehensibili corporis mechanismo explicata sit difficillima: sibi, ægris, & suo systemati melius consuleret, quid? quod in morbis curandis cum Stahliano quoque posset conciliari. Atque sic indicata ratione Stahlianus, Harmonista, & Mechanicus concordem jam repræsentent triumviratum! ideo non nisi malevoli & invidiosi prioribus contemptum & neglectum causarum mechanicarum impudenter imputant. Neminem præterea torqueat dubium, quod jam ex perfecta §. X, maxime autem præsentis, cuidam forte subnasci posset: quam parum scilicet anima in corpus agere, in eoque motus finales producere dici queat, quæ tamen sibi tantarum actionum, quantæ sunt vitales, non sit conscia. Infra enim, ubi commodior patebit locus, de industria pluribus evincemus, quam vile hoc sit dubium, quamque debile, ad adimendam animæ in corpus agendi facultatem.

§. XVII.

§. XVII.

Cum in morbis eo tendant motus, ut corpus ægrum collocetur in statum sanum (§. XIV.); adeoque sint finales (§. XV.); nec non ab anima suscipiantur (§. antec.): sequitur, *animam corporis integritatem seu sanitatem tanquam sibi bonum repræsentare*. Oritur autem ex repræsentatione boni appetitus (§. XIII.): hinc *anima corporis integritatem seu sanitatem appetit*.

§. XVIII.

Cum anima statum sanitatis sibi tanquam bonum repræsentet & appetat (§. antec.): sequitur *eandem statum corporis statui sanitatis oppositum tanquam malum aliquod sibi repræsentare*. Nascitur vero ex repræsentatione mali aversatio, seu conatus tale malum avertendi (§. XIII.): necessum igitur est, *ut anima ad avertendum statum corporis statui sanitatis oppositum pariter sit intenta*.

§. XIX.

Cum in morbis ad sanandum corpus sponte tendant motus (§. XIV.), iique finales sint (§. XV.), & ab anima suscipiantur (§. XVI.): nemo non videt fieri hos motus finales propter sanitatem corporis. *Est itaque sanitas corpori læso restituenda motuum finalium ab anima susceptorum finis*.

§. XX.

Cum motuum finalium ab anima susceptorum finis sit sanitas corpori læso restituenda (§. antec.): ex motibus finalibus intelligi potest, cur sanitatis recuperatio in corpore ægro obtineatur. Dicimus autem

autem

autem medium esse illud, quod in se rationem continet, cur finis actum consequatur: patet inde *motus finales esse medium sanitatis corpori laeso restituenda.*

Ex hac propositione jam constare poterit, quomodo morbus considerari debeat, utpote in quo naturalis simul adest therapia. Eandem veritatem in dies singulos confirmat experientia. Non insolita itaque sunt, quæ hic proferuntur, sed cuivis medico in morbis attento plane obvia. Neque novitatem redolet hoc dogma, quod jam HIPPOCRATEM sui parentem agnoscit, cujus de hac re effata quædam Spho XV. subjuncta penitus meditanda commendamus. Quo utilio-rem autem hanc de spontanea morborum curatione doctrinam esse quis perspexerit: eo majorem ille simul intelliget laudem sibi promeruisse B. STAHLIVM, qui hanc magni usus in medicina veritatem Hippocraticam in omnium animis fere extinctam nativo suo nitore iterum restituit, eandemque magnifice illustravit. In quam rem præter hujus incomparabilis medici *Theor. med. confer. etiam ejusdem Dissert. de Autocratia Naturæ, & de Medicina sine Medico.* De eadem materia consulendus quoque est ALBERTI, quem haud immerito alterum STAHLIVM & redivivum salutare licet, in *Therap. gen. Sect. I. Cap. I. de spontanea morborum curatione*; & in *Tract. de Energia Naturæ, nec non Disputat. de Therap. morborum spontaneæ observationis necessitate & utilitate in medicina*; de *Natura morborum medicatrice*; de *Medico in nobis*; item *Propemptico Inaugurali de vero sensu medico naturæ incorporeæ Hippocratico* & multis aliis Scriptis.

§. XXI.

Ex quibus omnibus manifestum est, quod, cum anima sanitatem corporis tanquam finem velit, ea simul media, quibus hic finis impetretur, velle debeat.

Com-

Commode ergo ille Philosophorum canon hic applicari potest: *qui vult finem, velit ille etiam media.*

Nihil officium propositioni nostræ morbi male decurrentes. Datur enim interdum amethodia naturæ, quam peculiari Disp. ALBERTI An. 1709. cognitam reddidit. Ad quam rem fusius explicandam aptior infra erit occasio.

§. XXII.

Ex iis, quæ paulo antecesserant, §. §. XVII. & XVIII. clarum est, legem appetitus & averfationis §pho XIII. expositam satis convenienter posse applicari ad actiones, quæ a medicis *vitales* dicuntur. Jam quin eodem jure præter hanc averfandi appetendique facultatem animæ, *aliæ ejusdem facultates, ut sentiendi, imaginandi, reminiscendi circa easdem actiones vitales suum quoque obtineant locum*, nulla prorsus cogitari potest ratio.

§. XXIII.

Id quod veritati eo magis consentaneum esse potest: si ea imprimis recentiorum philosophorum principia psychologica, quæ ad rem præsentem multum faciunt, in animum tibi revocaveris. Constat autem ex scientia psychologica, quod anima ens simplex sit; ideoque unam tantummodo vim habeat, a qua omnes mentis nostræ producuntur actiones, licet videantur & sint diversissimæ. Sic v. g. ab hac unica animæ vi omnes ejus facultates sentiendi, imaginandi, ratiocinandi, &c. proficiscuntur. Quæ omnes & singulæ non nisi variæ sunt potentia, quibus hæc unica vis animæ nostræ sese exserere potest. Validissimis autem confirmarunt argumentis iidem

D

philo.

philosophi recentiores hanc unicam vim nullam aliam esse, quam *vim repræsentativam universi*, vel ut distinctius exponatur, *eam vim mentis nostræ, qua universum sibi repræsentat per situs corporis & organorum sensoriorum rationem.*

Eorum omnium, quæ Sphus in se continet, demonstrationes nobis suppeditat *Illustr. WOLFIVS in Psych. ration. Sect. I. Cap. I. de natura & essentia animæ.*

§. XXIV.

Hæc unica animæ vis, cujus Spho ant. fecimus mentionem, *in actionibus suis producendis certis adstricto est legibus.* Id quod in psychologicis fusius explicatur; neque minus ex §. XIII. satis perspicue intelligi potest, quam legem in appetendo & averfando mens nostra sequatur. Jam quæ animæ nostræ in sentiendo indeque pendentibus actionibus ratio sit: hic, quantum ad rem nostram facit, exponendum esse arbitramur.

§. XXV.

Eorum, quæ in hoc universo sunt, vel fiunt, perceptiones haud secus in mente nostra oriri observamus, ac *quatenus objecta quædam externa mutationes quasdam corpori nostro ejusque organis sensoriis inferunt.* Sic v. g. tormento quodam bellico exploso, aër inde commotus aures nostras afficit, quo deinde fit, ut fragorem percipiamus. Vel si papillulas nerveas in lingua saccharum, vel aliam corporis nostri partem aculeus aggreditur: ibi saporem; hic dolorem percipimus.

§. XXVI.

§. XXVI.

Ex §. ant. patet, quid per *facultatem sentiendi* intelligendum veniat: quippe quæ in potentia consistit percipiendi objecta externa, quæ mutationem corpori nostro ejusque organis sensorii inferunt, convenienter mutationi in organo tali excitatæ.

§. XXVII.

Hinc jam consequitur: *sensus & sensationes ad animam pertinere*, non quatenus quid mutationem quandam in organis nostris sensorii efficiat, sed quatenus idem percipiamus. Quare si curatius loqui velis, ita loqui debes: non auris, sed anima audit; non lingua, sed anima sapit.

§. XXVIII.

Impediri sensationem nostram experientia edocemur, si quando vel organum sensorium ab objecto sensibili avertimus; vel impedimentum aliquod adest, quo minus actio objecti sensibilis in organum sensorium exferi possit. Sic oculis clausis aut lumine, quo res in obscuro illustrantur, remoto, res ejusmodi externas non possumus visu percipere.

§. XXIX.

Quæ §. §. sphis XXV - XXVII. explicata sunt, ea jam nobis ansam subministrant, ad *legem sensationis* exponendam, quæ ad sequentem regulam revocatur: *mutationibus quibusdam in organo sensorio ab objecto sensibili productis, exoritur in mente talis sensatio, quæ rationem sufficientem quare sit, & quare talis sit, & non alia, in mutatione organi sensorii continet.*

§. XXX.

Ast anima non solum tum percipit, cum in organis sensoriiis mutatio quædam contingit objectis externis præsentibus: verum etiam perceptiones antea sensu perceptas iterum producere potest, quamvis objecta sint absentia. Ita Halæ nunc sum, dum hæc scribo, in loco sane a Regio Prussorum monte remotissimo. Sed fui ante Regiomonti, sensuque tum temporis percepi, quam ampla, quam amœna sit, quemque a natura impetraverit situm hæc urbs celebratissima, & s. p. Quæ omnia quidem antea vidi, ea autem Halæ, dum me nunc commoror, non video; nihilo tamen minus, quæ tum temporis Regiomonti vidi, Halæ quoque mihi formare possum ideam, licet ea mihi nunc non sint præsentia. Quod cum a nobis fiat: rem quandam *imaginari* dicimur.

§. XXXI.

Ex §. ant. perquam facile cognosci potest, quænam nimirum de imaginatione seu phantasia formari debeat notio. Est scilicet *imaginatio* seu *phantasia* facultas animæ reproducendi perceptiones rerum, quas sensu antea percepimus. Solet autem idea ab imaginatione producta *phantasma* vocari.

§. XXXII.

Cum in imaginatione nobis perceptiones eorum tantummodo exhibeantur, quæ ante sensu comprehendimus (§. ant.): patet exinde, *quantum imaginatio connexa sit cum sensatione* §o XXVI. exhibita.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Ordinis nunc ratio postulat, ut *imaginationis legem* explicemus, quæ a philosophis ad sequentem regulam reducitur: *quæ semel percepimus, atque unius rei perceptæ perceptio iterum in nobis producatur, imago natio producit perceptionem rei alterius perceptæ, seu perceptionem totalem ab imaginatione reproduci, vel in nobis toties enasci experimur, quoties illius partem aliquam vel imaginationi vel sensui præsentem cognoscimus.* e. g. si militem intuearis, & idea exercitus, quem alio tempore in campum deductum fuisse vidisti, in te excite- tur; id ab imaginationis lege pendet.

§. XXXIV.

Singularis quoque est ea potentia, qua animam ideas reproductas agnoscendi vel potius recognoscendi exornatam esse constat. e. g. pone te orationem CICERONIS pro Archia Poëta legisse. Jam si Oratorem quendam in conspectu multorum hominum orationem suam recitantem audiveris, qui dicendi initium ita fecit: si quid in me ingenii est &c. Nonne tu hanc in te reproductam ideam agnosces? nonne igitur CICERONIS dicendi rationem esse putabis? hæc, si a nobis præstantur: nos *memoria* polle- re iudicamur. Erit itaque facultas animæ nostræ ideas reproductas recognoscendi id, quod *mémoriam* vocamus.

§. XXXV.

In memoria ideas solum recognoscimus, quæ in nobis excitantur (§. ant.). Quum vero ejusmo- di idearum excitatio seu reproductio imaginationi

fit tribuenda: hinc, *quanta memoriae connexio cum imaginatione sit*, perspicuum est.

§. XXXVI.

Haud raro autem contingit, ut anima nostra mediate reproducat ideam, & ideam reproductam recognoscat; productis nempe aliis ideis, quibus quasi adjuvantibus ideam reprodūcit, reproductamque recognoscit. e. g. rei quondam vel auditæ, vel visæ ideam mens nostra non reprodūcit, nisi antea circumstantiæ quædam, quæ tum temporis ideæ perceptæ erant annexæ, animum subierint: quo fit, ut mediantibus his ideis idea ante percepta reprodūcatur, reproductaque recognoscatur. Quo in casu rei cuiusdam *reminisci* dicimur.

§. XXXVII.

Jam quid *reminiscentia* sit, ex §. ant. facile colligitur. Facultas enim, qua mens nostra pollet, perceptiones mediate, seu mediantibus aliis ideis reprodūcendi, reproductasque recognoscendi, *reminiscentiam* constituit.

§. XXXVIII.

Tria igitur sunt, quæ ad reminiscentiam requiruntur:

1. *reproductio perceptionum mediantium.*
2. *reproductio perceptionum ope perceptionum mediantium facta.*
3. *tandem recognitio perceptionum indicato modo reproductorum.*

Quæ omnia ex ipsa reminiscentiæ definitione in §. ant. exhibita clara sunt.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Cum ad reminiscentiam perceptionum reproductarum recognitio requiratur (§. ant. num. 3): evidens est, quantus *memoriam inter & reminiscentiam intercedat nexus*; ita, ut non immerito reminiscentiam memoriae speciem dixeris. (§. XXXIV.)

§. XL.

Cum vero & perceptionum, vel idearum reproductio ad reminiscentiam sit necessaria (§. XXXVIII. num. 1. & 2.); ejusmodi autem perceptiones, vel ideæ phantasmata sint (§. XXXI.): ergo inde elucescit, quam *arctum sit reminiscentiæ & imaginationis vinculum.*

§. XLI.

Sine productione perceptionum vel idearum reminiscentia cogitari nequit (§. XXXVIII. num. 1. & 2.) Sed per facultatem sentiendi producuntur perceptiones vel ideæ (§. XXVI.), quibus median- tibus anima perceptiones etiam ante perceptas, vel repræsentationem rei ante perceptæ reproducere potest, & tum demum reproductam etiam recognoscere. Manifeste ergo deprehendi potest, quantum *ad reminiscentiam sensus quoque faciant.*

§. XLII.

Non dubito fore quosdam, qui nobis illud Cas- fianum, cui bono? objiciant, existimentque, ea, quæ hætenus sunt prolata, magis ad philosophiam quam medicinam pertinere, & philosopho quidem scitu necessaria esse, medicum vero parum juvare. At cave! ne præceps sis in judicando. Nam uti in
omni-

omnibus disciplinis, sic in medicina præcipue summa est philosophiæ utilitas. Philosophus ex certis asserta sua deducit principiis, neque est vanis speculationibus temerariisque figmentis contentus. Manifestæ igitur rerum abditarum rationes in lucem protrahi possunt philosophia auxiliatrice. Quibus sic comparatis non est, cur timeamus esse futurum, ut ille insignis medicorum antistes HIPPOCRATES nobis ita præclare de philosophia sentientibus succenseat; utpote quem a medicina philosophiam tanquam rem inutilem sejunxisse loquuntur historiarum documenta. (a) Licet vicissim *Lib. de decenti ornatu §. V. text. 1.* φιλόσοφον ἰσόθεον nominet medicum. Valet illud quidem HIPPOCRATIS iudicium philosophiam ex medicina ut avenam sterilem evellentis, de philosophis sui temporis ventiloquis, qui ex meris suppositis & figmentis disputare solebant, & quæ inde extorquebant, ad hominem temerarie applicare. Talis certe philosophia nil facit ad augendam medicinam: id quod egregie perspexit acutissimus HIPPOCRATES, ideoque omni jure contendit, ut in medicina rationes petamus ex ipso homine. Cujus jam grave summaque laude dignum consilium secuturi, quæ hucusque dicta sunt, ad usus medicos jungemus, L. B. vero rationem intelliget, quare tantam nobis fecerit remoram veritatum quarundam psychologiarum contemplatio.

(a) Confer. Excell. SCHULTZII *Histor. medic. p. 122.*

§. XLIII.

Ex anatomicis & physiologicis est cognitum,
cer.

certis usibus certas quoque partes corporis nostri esse dicatas, atque ita efformatas, ut vel maxime congrua esse queant instrumenta ad eos effectus præstandos, quorum causa sic sunt exasciata. Inter tot tamque diversas corporis nostri partes, quarum quælibet suo peculiari usu gaudet, illæ sunt vel maximum admirandæ, quarum nempe ministerio sensatio in nobis perficitur, & quæ *nervorum* nomine satis sunt celebres.

§. XLIV.

Respectu usus, quem nervi in genere præstant, sensationis nimirum functioni in nobis ministrando:
homo unico tantum instructus est organo sensorio.

Usus, quem nervis hic assignamus, non tollit alium eorundem usum, quod quoque sint instrumenta motus; utpote qui ad sensationem etiam est necessarius. Idea enim sensualis alio modo non oritur, nisi etiam oriatur idea materialis; hæc autem cum in motu ad cerebrum propagato consistat, qui nervis tanquam organo sensorio imprimatur, motum ad sensationem omnino requiri palam est. Cum tamen sensatio ad animam pertineat, quatenus mutationes in organo sensorio factæ percipiuntur (§. 27.): hinc constat motum in nervis excitatum atque ad cerebrum propagatum non absolvere solam sensationem. Qua autem ratione iste motus in nervis perficiatur, ad quem concitandum num liquido nerveo opus sit? anne vero veritati magis respondeat, hujus motus rationem a justa tensione nervorum derivare? hoc loco quaeritur. Ad priorem sententiam quod attinet, cujus vi liquidum nerveum ad motum propagandum requiritur: ea sane, ut notum est, non levibus premitur difficultatibus. Quibus sententia eorum non ita valde est obnoxia, qui motum a justa tensione nervorum deducunt.

E

Utri-

Utriusque sententiæ potiora momenta exhibuit Excell. KVL-
MVS in *Tabb. anatom.* p. 76-78. Iustam vero nervorum
tensionem sufficere ad motum per universum corpus celer-
rime propagandum, solide demonstravit Excell. MELTZE-
RVS *Regiomontanorum Medicus & Professor præclarus in
propemptico quodam Inaugurali*: idque ex natura corporis ten-
si & continui, quam fluidi & laxè cohærentis magis sequi,
ostendit. Non tamen ideo negatur liquidem nerveum, utut
ad nervorum nutritionem & humectationem necessarium. AL-
BERTI *Physiol. c. I. §. 130. p. 22.*

§. XLV.

Nullam, perhibent anatomici, corporis huma-
ni partem esse tam exiguam, quam non permigrent
nervi; qui itaque *ubivis in corpore nostro* adesse repe-
riuntur.

§. XLVI.

Ergo nec *extrinsecus* solum, verum etiam *intrin-
secus* corpori nostro inest organum sensorium.

§. XLVII.

Qui igitur ea, quæ modo §. §is ant. proposui-
mus attente consideraverit, ille non poterit non in-
telligere, fieri posse, ut *anima eas quoque percipiat mu-
tationes, quæ circa actiones vitales versantur, & quæ ad
statum corporis nostri intrinsecus consideratum referuntur;*
vel quod idem est: *animæ nostræ tribui posse, imo debere
sensum vitalem.* Etenim ex §§. XLIII. & XLIV. vide-
ri potest, nervos esse instrumenta sensationis, eos-
demque universale organum sensorium in homine
constituere: ita ut sublato ejusmodi organo sensorio,
ne sensationem quidem contingere posse, manifestum
sit. Sed nervi per universam corporis nostri molem
sunt

sunt dispersi, atque ita non in partibus solum exter-
nis, sed etiam internis delitescunt (§. XLV.): existit
ergo organon sensorium in corpore nostro non tan-
tum extrinsecus, sed & intrinsecus (§. ant.). Facile
hinc fieri poterit, ut mutationes quædam huic orga-
no sensorio, quod corpori nostro etiam intus inest,
inferantur. Sed factis in organo sensorio mutatio-
nibus, oriuntur in mente nostra perceptiones (§.
XXV.); atque ideo menti nostræ competit facultas
sentiendi (§. 26.). Sed quatenus tales in hoc organo
sensorio mutationes factæ ad statum corporis nostri
internum referuntur, quippe quæ circa actiones vi-
tales versantur: eatenus quoque & perceptiones in-
de in anima nostra subortæ tanquam perceptiones
vitales erunt considerandæ. Ex quo jam consequi-
tur: animæ nostræ tribui posse & debere facultatem
sentiendi vitalem; vel menti nostræ competere sen-
sum vitalem.

Egregie illustrat Sphum præf. *Illustr. ALBERTI Dissertatio de
Sensu Vitali*: quæ hic cum fructu legi potest.

§. XLVIII.

Non est, cur mireris L. B., quod in re tantî mo-
menti argumento utamur ab analogia petito, ex tua
forsitan sententia ad probandum inepto. Valde er-
ras, si ita nempe judicas. Dudum cognoverunt ma-
thematici & philosophi, quantam argumentum ab
analogia depromptum vim habeat ad convincendum,
ut nulli dubitarent eodem uti ad res, quæ multum
ponderis habent, demonstrandas.

E 2

Ita

Ita notum est, quod hoc argumentum in astronomia magni habeatur, ubi v. g. a convenientia rerum quarundam in luna observatarum, cum iis, quæ in terra nostra reperiuntur, ad convenientiam reliquarum concluditur, lunamque terræ nostræ similem esse evincitur. Exinde vero Teleologus, qui finem mundi creati penitus considerat, ulterius progreditur, ad majorem adhuc lunæ & reliquorum planetarum convenientiam cum terra nostra confirmandam. Neque minus philosophis in usu est hocce argumentum, quo errorem illum CARTESII, quod bruta sint meræ machinæ, prorsus concutiunt; dum a præsentia organorum sensoriorum in brutis, quæ iis æque bene ac homines gaudent, concludunt ad existentiam animæ in brutis. Inde animas brutorum sentire, esse immateriales & indivisibiles porro infertur; id vel ipso *subtili* SCOTO concedente, qui omnes animas viventium indivisibiles esse statuebat, quas modo in animalibus perfectis, ut equis, leonibus, &c. S. THOMAS indivisibiles esse voluit: prout annotatum est a FRANCISCO de PITIGIANIS ARRETINO in *Annot. ad SCOTI expositiones in VIII. libros Physicorum ARISTOTELIS* pag. 59. id quod in transitu quasi adnotasse libuit. Quam rem amplius & disertius tractavit ALBERTI peculiari *tr. de anima brutorum*.

§. XLIX.

Quare jam multum rationis adest, cur etiam *animæ imaginatio, memoria, & reminiscentia circa actiones visuales tribui queant*. Id quod vero simillimum est, si ea omnia bene recorderis, quæ supra sunt demonstrata, quantopere scilicet a facultate sentiendi facultas imaginandi, & ab hac memoria & reminiscentia dependeant. Cuncta ex §. §. XXXII, XXXV, & XXXIX. satis sunt evidentiæ.

Con-

* Confer ALBERTI doctissima Dissert. de Sensuum internorum
usu in œconomia vitali.

§. L.

Varias quis fortassis existimabit adesse rationes, ob quas, quæ duobus §. §. præced. de anima circa actiones vitales occupata confirmantur, in dubium vocari possint, si eæ nempe considerentur difficultates, quæ circa modum specialem, hunc sensum vitalem, & quæ independent, cognoscendi, sese objiciunt; ac quod eorum omnium, uti alias fieri potest, distinctam vel etiam claram nobis comparare nequeamus intelligentiam. Neque minus id singulare cuidam esset videri posset, dignumque, ut plane nullam nobis fidem adhibeat, de anima ita actionibus vitalibus implicita sentientibus; quia earum anima nostra, quamvis continuo in nobis contingant, sibi prorsus non sit conscia, ideoque tantarum actionum causa & productrix dici nequeat. Ad utrumque tantum respondebimus, quantum instituti nostri secum fert ratio.

§. LI.

Primum aggredior dubium, quod ideo fingi posset, si eas nempe respexeris difficultates, quibus cognitio nostra de modo speciali, quo ejusmodi sensus vitalis, & quæ cum ipso sunt connexa, ad actum pertingant, est obstructa: & quæ a nobis non satis distincte neque clare possint intelligi; ob quam rationem neque in veritatum numerum recipienda. Quod ut clarius percipiatur dubium, citiusque cognosca-

E 3 tur,

tur, quid falsi in ipso lateat, ad formam syllogisticam ita reducimus: *Quaecunque a nobis distincte vel etiam clare concipi non possunt: ea a veritate sunt aliena.* Atqui *sensus vitalis & quæ cum ipso sunt connexa, eorumque omnium specialis, quo ad actum perducuntur, modus, a nobis distincte vel etiam clare concipi non possunt.* Ergo *sensus vitalis & quæ cum ipso sunt connexa, eorumque omnium specialis, quo ad actum perducuntur modus a veritate sunt aliena.* Verum enim vero, quis est qui non intelligat facile, quanto major propositio syllogismi prolata errore scateat? quam nemo universalem esse concedet. Perpendas modo quæso, quot, quantæque in hoc universo sint & fiant res, quarum ne claram quidem, multo minus distinctam notionem nobis formare licet: quæ tamen ideo in dubium vocare velle absolum foret. Modum, quo entia simplicia ex nihilo produci queant; quo magnes attrahat ferrum &c. plane ignoramus; ideo tamen negari nequit. Non ea est intellectus finiti ratio, unde ejusmodi quid depromi possit, quo immensam regni veritatum amplitudinem possimus permetiri. Qui tale quid sibi sumferit, haud absimilis illi videretur, qui Herculis cothurnos infanti aptare vellet. Atque sic negata majori propositione falsa est argumenti conclusio.

Conf. ALBERTI Physiol. c. 1. §. 145. sq. p. 24. & Celeb. DETHARDING de intellectu insito.

§. LII.

Majorem veritatis speciem secundum præ se ferre videtur argumentum; ubi instituta quadam
muta-

mutationum contemplatione, quas in nobis nosmet-
 ipsi observamus, & quarum animam nostram sibi ef-
 fe consciam deprehendimus: indeque recte conclu-
 di posse judicamus, animam earum tantum actio-
 num esse causam, quarum sibi modo est conscia;
 aliarum autem non ita, quorsum jam omnes actiones
 vitales spectarent. Sed ne hoc quidem argumen-
 tum a vitiis est liberum, quæ ut eo luculentius con-
 spiciantur: syllogismus, qui inde resultat exhiben-
 dus erit. *Quarumcunque actionum anima nostra sibi non
 est conscia, eas quoque nec producit, seu earum non est
 causa. Sed actionum vitalium anima nostra sibi non est
 conscia. Ergo anima nostra actiones vitales non produ-
 cit, seu earum non est causa.* Ast quis hic iterum ma-
 jorem propositionem universalem esse contendet,
 utpote quæ a veritate valdopere desciscit. Notum
 enim est ex psychologicis, continuas in mente nostra
 produci actiones, ob vim quæ ipsi inest repræsentati-
 tivam universi in §o XXIII. allegatam. Sed esne tibi
 conscius earum, quas mens producit, actionum, dum
 dormis? & ubi nulla contingunt somnia? Et sic fra-
 cto majoris robore totum claudicat argumentum.

Conf. ALBERTI obs. de anima sibi ignota.

§. LIII.

Angustiis feliciter superatis, quibus iter no-
 strum præclusum fuisse videbatur, viaque sic patefa-
 cta, ad intimiorem animæ nostræ contemplationem
 jam penetrare licebit. Atque ita cum mentis nostræ
 possibilitatem, imo realitatem versandi circa actio-
 nes vitales jam supra generatim demonstraveri-
 mus

mus (§. §. XLVII. & XLIX.): igitur nostrum esse judicamus adhuc paulo confirmatius evincere, quanto opere animæ humanæ facultas speciatim reminiscendi in actionibus vitalibus sit tribuenda. Si quæ vero offendicula se nobis objecerint, quibus meditationum nostrarum cursus retardari posset: ea omnia passim removere allaborabimus. Quare ut ea, quam paulo mox de reminiscencia vitali suppeditabimus, definitio veritati magis consona esse videatur: eo curatius erunt attendenda, quæ jam sequuntur.

§. LIV.

Fœmina quædam fragore cæli jactibusque fulminis perterrita exclamabat: ah! IESV; neque ita evidens ex inflictio terrore concipiebat damnum. Longe acerbius autem sæviebat terror in infantem, quem hæc eadem fœmina gremio suo continebat, utpote qui a tanto cæli murmure fulmineque præcipiti terrefactus atrocissima corripiebatur epilepsia. Altiores egit hæc calamitas in hoc misello radices: qui, quoties nomen IESV, quod ante a matre terrore percussa enunciatur percipiebat, denuo autem repetitum exaudiret, toties recurrebat epilepsia, qua misellus mirifice excruciebatur.

Hunc plane admirandum casum communicationi *Celeberr. IVNCKERI, Viri fide dignissimi* debeo: quippe qui hunc infantem suæ curæ oblatum feliciter sanavit.

§. LV.

Nemo non ex § ant. videt, perceptionem nominis IESV, quod exclamarat mater infantis per-
terri-

territa, ab infante perceptam ipsi exstitisse medium, quo etiam aliæ perceptiones, terroris scilicet, indeque ortorum motuum epilepticorum perceptæ, iterum produci potuerint. Atque sic mediate reliquæ ideæ perceptæ, eademque corpusculi afflictiones in hoc infante denuo sunt procreatæ.

§. LVI.

Miles quidam, fidei jurisjurandi religione confirmatæ immemor, legionem suam deseruit. Qui dum in fuga sua eo jam se pervenisse arbitrabatur, ut, qui essent ablegati ad persequendum fugientem, non possent magis excipere. In cauponam igitur, tanquam locum sibi satis securum se contulerat, sibi que cerevisiam offerri jusserat; ad corpus forte ex tam gravi itinere defatigatum reficiendum. Verum cum jam in eo esset occupatus, ut vas potorium ori admoveret: hypocautum irruebat hospes, nuncians, se milites ad cauponam recta advolantes conspexisse, qui perfugam forsitan deprehenderent. Quod cum vix exaudivisset miles perfuga: vase potorio repente seposito fugæ se velociter dedit, ut ad locum securiorem pertingeret. Aliam hinc ingressus est cauponam, sibi que, ut ante, offerendum curavit potum; quo impetrato ad bibendum se componens, vasque potorium ori adducens epilepsia correptus humum procidebat: qui postea, quotiescunque vas potorium, ut biberet ori admovere conabatur, totiescunque epilepsia ipsum aggrediebatur.

Quæ ad §. LIV. sunt notata: ea hic quoque locum postulant.

F

§. LVII.

§. LVII.

Iterum ex §. ant. constat, perceptionem vasis potorii ad os admovendi a milite perceptam ipsi medium fuisse, quo & perceptio terroris in ipso denuo producebatur. Quid vero terror valeat, quantumque sufficiat ad epilepsiam producendam, ex §. VI, eique subjuncta *nota* pluribus videri potest. Quod autem epilepsia sese non tunc statim in milite perterrito exseruerit, cum nempe ipsi nunciaverat hospes, se milites vidisse recta ad cauponam advolantes, qui perfugam exciperent (§. ant.): id perceptioni simul perceptæ de fuga, salutis libertatisque impetrandæ ergo, suscipienda, tribuendum esse iudico.

§. LVIII.

Mercatoris uxor valde plethorica, venæ secandæ in brachio adsueta, cum angore in memoriam revocans, breviante jam præterlapsum fuisse repetendæ venæ sectioni dicatum tempus: proxima nocte in brachio eximiam venæ olim incisæ ardentem & rubentem intumescens experta fuit.

Studiosus Theologiæ hypochondriacus molesta & angente palpitatione cordis afflictus, quoties alios palpitationem cordis nominare audivit, toties subito hoc affectu correptus fuit.

Plures infra allegabimus casus, ubi de usu propositionis, quam titulus dissertationis refert, dicendum erit. Quos casus præsens §phus refert: ii ex amplissima *Illustr. ALBERTI* penu proficiscuntur. Quod præterea ex casibus supra in §. §. LIV. & LVI. deductum est (id quod ex §. §. LV. & LVII. recognoscitur): idem quoque ex §pho præsentis facta convenienti applicatione, consequitur. Confer, nunc modo commemora-

mora-

morati ALBERTI *Observ. de usu & abusu mechanis-
mi in corporibus animatis*, observationibus Halensibus ad-
dita: nec non *Ejusdem Opusc. medico-philos. p. 425.*

§. LIX.

Quæ §. §phis LIV-LVIII. enarrata sunt, ea
jam manu quasi nos ducunt ad clarius intelligendum,
quid vitalis sit reminiscentia: cujus planam notio-
nem hoc loco exhibere præcipiendi ratio exposcit.
Est autem *reminiscentia vitalis* animæ nostræ facultas,
mediate seu mediantibus aliis perceptionibus perce-
ptiones jam ante perceptas, connexasque cum iis-
dem in corpore mutationes, quæ actionibus vitali-
bus erant *intermixtæ*, iterum producendi, easque
tales cognoscendi, quales jam ante in nobis fuerunt.

Ad reminiscentiam generatim consideratam reproductionem
mediatam perceptionum perceptarum, earundemque reco-
gnitionem requiri ex §. XXXVIII. constat. A qua remi-
niscentia in quo differat reminiscentia vitalis, ex hujus de-
finitione in §. præ. suppeditata haud difficulter colligi pote-
rit. In reminiscentia nempe generatim spectata ad media-
tam perceptionum perceptarum reproductionem & recogni-
tionem tantum attendimus: in reminiscentia autem vitali
mutationes simul respicimus, actionibus vitalibus intermix-
tas, quatenus eadem simul producuntur in corpore, cui
jam ante inerant, denuo productis perceptionibus jam ante
perceptis.

§. LX.

Ne quis nos de entibus cerebrinis definitiones
condere reputet: necessum erit, ut etiam *reminiscen-
tiæ vitalis existentiam* aperte evincamus, seu *dari re-
miniscentiam vitalem* ostendamus. Id quod ex ante-

cedentibus ita colligitur. Mediate productis perceptionibus producuntur simul eadem in corpore mutationes, quæ cum perceptionibus perceptis antea erant connexæ (§. §. LV. & LVII.). Nemo autem negabit, fieri posse, ut istiusmodi mutationes in corpore productæ sese actionibus vitalibus intermiscant. Productis vero iisdem in corpore mutationibus, quæ jam corpori antea inerant, easdem simul in mente produci perceptiones nemo non intelliget, qui consideraverit, quantum statui corporis accurate respondeat status animæ (§. §. X. & XIV.) Quæ perceptiones in anima productæ cum similes sint perceptionibus ante jam perceptis: necesse igitur est, ut easdem quoque anima tanquam jam ante perceptas cognoscat. Sed quatenus mens nostra mediate perceptiones, cum iisque connexas in corpore mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, denuo producere & cognoscere potest: eatenus menti nostræ competit facultas, tale quid præstandi. Est vero facultas perceptiones perceptas cum iisque connexas in corpore mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, mediate reproducendi, easque tales, quales jam antea in nobis fuere, cognoscendi, reminiscentia vitalis (§. ant.): de cuius ergo existentia, qui amplius dubitet, spero neminem esse futurum.

E re omnino esse videbatur notionis de reminiscentia vitali in §. ant. expressæ veritatem seorsim adhuc probare, sicque principium aliquod certum constituere, ex quo alia, quæ deinde sequentur, eo commodius derivari possint. Ut
autem

autem legitimum Sphi præs. sensum habeat L. B. quædam adhuc hoc loco monenda erunt. Quid maxime inter reminiscentiam generatim consideratam & reminiscentiam vitalem intersit: ex nota Spho ant. annexa videri potest. Jam quid differentia porro intercedat inter reminiscentiam sensu generali sumtam, & reminiscentiam vitalem, si diversum nempe gradum cognitionis perceptionum reproductarum respexeris: enucleatius hic erit tradendum. Dari cognitionis gradus ab indole idearum pendentes, vel illi intelligunt, qui Logicam & Psychologiam primis modo labris degustarunt. Pro diversitate itaque claritatis perceptionum, earundem quoque diversa sit cognitio, quæ in reminiscentia recurrit. Hinc etiam memoria, cujus speciem esse reminiscentiam §. XXXIX. docet, in psychologicis dividitur in sensitivam & intellectualem: de qua re confer. *Illustr. WOLFII Psychol. rat. §. 279.* Quamvis autem mentis lumen non tam conspicuum sit in reminiscentia vitali, ut sibi etiam conscia sit reproductarum perceptionum: earum tamen iterata cognitio animæ neququam denegari poterit; id quod ex demonstratione Sphi patescit. Consistit omnis cognitio in acquisitis ideis: pro quarum diversa claritate vel obscuritate, cognitio quoque nostra clara vel obscura nascitur. In finitam esse constat appetituum & perceptionum multitudinem, quarum anima sibi non est conscia, quæ tamen ipsi revera insunt. Confer: si lubet, §. LII. Neque anima perceptiones suas citius adpercipit, quam post earundem evolutionem, hoc est, quando ideæ obscuræ ad claritatem quandam pertingunt. Confer: *Illustr. BILFINGERI Comment. bypothet. de Harm. Præstab. §§. XCIV. & XCV.* Sed quales jam animæ erunt ideæ de actionibus vitalibus? quæ cognitio? Fatemur quidem non tanta ideas animæ circa actiones vitales occupatæ fulgere claritate, quanta iis perceptionibus inest, quarum anima sibi est conscia. Sed unde hæc caligo, qua anima nostra obsusa est actionibus vitalibus

bus implicita? Multas animæ depravationes ex tristi lapsu derivant Theologi; quidni ex eadem ratione multos quoque defectus in animam ad actiones vitales relatam redundasse dici possit? *Confer. Celeb. JUNCKERI Physiol. Tab. 5. p. 130.* Nemo præterea negabit, multas esse actiones vitales simul & semper in corpore existentes: hinc neque concipiendum est, quod easdem anima adpercipiat. Hæc impræsentiarum sufficiant; plura infra adferam, ubi dubia quædam expendam, quæ reminiscentiæ vitali objici possent, ex quorum resolutione major quoque lux modo dictis affundetur. Ex quibus omnibus L. B. facile colligere poterit, quænam animæ tribuenda sit cognitio, cum in reminiscentia vitali perceptiones iterum productas cognoscere dicatur. Quod tamen interdum ideæ de statu vitalitatis in anima ex obscuritate ad claritatem quandam sese emergant; videri potest ex *Illustr. ALBERTI Medic. Theol. Tract. de Vaticiniis egrotorum.*

§. LXI.

Pari etiam evidentiâ cognosci poterit, *fieri non solum posse, sed & revera sæpe fieri, ut reminiscentia vitalis existat causa morborum.* In reminiscentia vitali mediante perceptione reliquæ perceptiones perceptæ, cum iisque connexæ in corpore mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, producantur (§. LIX.) Facile autem fieri potest, ut, quæ in corpore una cum perceptionibus denuo producantur mutationes, sint tales, quales esse solent in statu hominis præternaturali. Quæ cum vero rationem in se contineant, cur status hominis sit præternaturalis, seu cur morbus oriatur: clarum ideo est, reminiscentiam vitalem fieri posse morborum causam. Sed docuit experientia, mediate productis

ductis perceptionibus reliquas perceptiones, cum iisque connexas mutationes in corpore, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, fuisse productas, quibus corpus gravissime affligebatur, ut sunt epilepsia (§. §. LIV. & LVI.); palpitatio cordis, tumor (§. LVIII.): in reminiscencia vitali ergo sita est tantorum malorum ratio. Quum itaque reminiscencia vitalis rationem in se contineat, cur mala commemorata in corpore procreentur: reminiscenciam igitur vitalem morborum causam sæpe revera existere, quis est qui non intelligat?

En reminiscenciam vitalem causam morborum, non possibilem modo, sed & revera actualem! Eximius est præsentis propositionis usus, ad multa phænomena pathologica rite intelligenda, quorum conveniens explicatio non nisi ex reminiscencia vitali, ut causa morborum, decerpi poterit. Exemplo sint morbi ad demonstrationem propositionis in §pho ex antecedentibus allegati, quibus adhuc sequentes addo. Exstat singularis quædam observatio in JUNCKERI *Patholog. Tab. XV. de morbis animi* ex *Collectaneis* Uratislav: depromta, in qua viri cujusdam rabie denuo correpti fit mentio, dum modo lapidem præteriret, juxta quem canis rabidus ipsum ante annum momorderat. Quis exinde non videt, lapidem conspectum huic viro existisse medium, quo perceptiones perceptæ, cumque iis ante annum connexus corporis status, iterum producebantur; atque ita rabies de novo redire scivit. Pertinet huc quoque illa notatu dignissima observatio, quam citatus *Auctor Therapiae general. Tab. I.* inseruit, ubi duæ illustrissimæ sorores, lugentes mortem fratrum suorum, vomitum toties concepisse recensentur, quoties modo nãnias illas audiverint cantatas, quibus exequiæ fratrum suorum erant occentatæ. Id quod eo magis admirandum, siquidem quælibet harum sororum ab illa tan-

tura

tum cantilena ad vomendum commovebatur, quæ ad sepulturam illius fratris erat cantata, quem præ altero dilexerat. Quamvis autem in actu ipso exequiarum celebratarum dictæ sorores nullum perpessæ sint vomitum: nil tamen obstat, quo minus ex casu enarrato iterum pateat, quod cantus næniarum repetitus factus sit medium, per quod in commemoratis sororibus perceptiones ex morte fratrum suorum perceptæ, uti fuere insignis tristitia, mœror & luctus, iisque conformes corporis mutationes toties suscitabantur, quoties perceptio medians, repetitio scilicet næniarum sese offerebat. Quod autem inter celebratas solennitates funebres nullus consecutus sit vomitus in his illustrissimis sororibus: id dandum erit aliis perceptionibus tum temporis simul perceptis, quibus vomitus facile impediri poterat; cuius autem vicem singultus subingenti ploratu antea sustinuit. Sed quæris, cur quælibet harum sororum ab illa tantum cantilena ad vomendum fuerit commota, quæ illi fratri canebatur, quem præ altero dilexerat? Facilis est hujus rei ratio, quia in unaquaque harum sororum major concipiebatur tristitia ex majori jactura fratris, quem altero magis æstimarat: majori autem affectu excitato, majores in corpore producantur mutationes, necesse est. Dignum quoque est, quod notetur exemplum sequens: Fœmina quædam hic locorum degens ante 10 hebdomadas ex animo ad iram commoto ita obrigit, ut sensuum usu privata humum procideret & quidem die Mercurii hora sexta vespertina. Sed quid inde? multum sane! nam quotiescunque dies Mercurii ejusque hora sexta vespertina recurrit, totiescunque huic fœminæ obrigescentia indicato modo reportatur. A quo malo tamen extra indicatum tempus libera est, licet irascatur. Qui hujus casus enarrationi fidem denegare voluerit, ille hanc fœminam ipse adeat, & examinet, videbitque, quam convenienter veritati hæc sunt consignata. Denuo elucescit ex casu recensito, quantum ejus solidæ resolutioni inserviat propositio Sphi præ, quippe

pe

pe cujus ope cognoscimus, quod hora sexta vespertina cu-
juscunque diei Mercurii facta sit medium huic foeminæ,
per quod perceptiones primum perceptæ, cumque iis con-
nexus corporis status iterum rediere. Notum quoque est ex-
emplum HERNSCHMIDII, Halensis quondam Professoris
Theologiæ, quantopere illum exercuerit Medicorum quo-
ruundam inconsiderantia, qui febrim intermittentem quoti-
dianam, qua Vir commemoratus die Mercurii primum cor-
ripiebatur, jam insequente die Solis temere suppresserant.
Inde evenit, ut æger se non solum male haberet, sed etiam,
quod plane singulare est, anno accurate præterlapso, febris
diebus singulis Mercurii & Solis sex vicibus iterum rediret.
Cui februm speciei talis febris, quæ modo diebus Mercu-
rii & Solis regreditur, sit annumeranda? ex recepta februm
denominatione constitui nequit. Sæpe vero fieri ejus-
modi reversiones februm annuas, variæ medicorum obser-
vationes docent. Nemo non videt, quam difficile hic ite-
rum sit, causas materiales assignare, ex quibus talis deter-
minatio in corpore adesse conjici posset, cur post annum
accurate præterlapsum, hac eadem die, & non alia rever-
tantur febres, quam qua ante annum ægrum infestant.
Nonne potius ejusdem temporis reditus hic iterum fit me-
dium, quo perceptæ ante annum perceptiones, iisque stipa-
tus corporis status denuo producitur? Sed quid multis!
cum id ipsum quoque perñiones anniversarii testentur, quos
etiam in corpore hominis, ad calidam fornacem sedentis
procreari, frequens experientia docet; qui modo ante an-
num algoris ex præterita hyeme erat patiens. Novo fri-
gori, ut causæ externæ, iterata exclusio perñionum in casu
dato adscribi non poterit; cum sedens ad calidam fornacem
se a frigoris sævitia optime defendat. Hinc iterum clarum
est, quod ejusdem temporis reversio medium fiat, quo du-
ce perceptiones ante annum perceptæ, cumque iis eadem
mutationes corporis connexæ in scenam denuo prodeant.
Hoc tamen adhucdum annotatum esse volo, quod ejusmo-
di

G di

di reversionibus morborum ii plerumque sint obnoxii, quos aliis sensibiliores esse medicus prædicat. Videat autem L. B, quanta, quanta jam sit propositionis in §pho præsentæ utilitas, in explicandis morborum historiis: ex quibus plura ad eandem rem conferri possent documenta, nisi producta sufficerent ad probandum, quid vitalis reminiscencia valeat in corpus nostrum! Ad usum autem practicum propositionis præsentis quod attinet: ille certe perquam eximius est; uti ex paulo post dicendis pluribus patebit, ubi de curatione morborum a reminiscencia vitali pendentium legitime instituenda agam.

§. LXII.

Varia quis forte arbitrabitur dubia formari posse, ob quæ asserta nostra assensu excipi nequeant; si ea imprimis hic revolvantur, quæ supra de anima dicta sunt (§. §. XVII. & XVIII.), quod ea nempe statum corporis sanum, tanquam bonum appetat, morbidum autem, tanquam malum aversetur. Quæ si ita sunt, sic forsân quis inde concluderet: fieri non potest, ut anima quoque morbos in corpore producat, quos sibi tanquam malum quoddam repræsentat, ideoque aversetur necesse est: unde neque concedendum, quod reminiscencia vitalis sæpe sit causa morborum. Cui argumento aliud quis forsân adjungere posse existimaret, reputando scilicet, quod si tanta animæ nostræ efficacia sit in corpus, ut sola reminiscencia vitali tot, tantasque ipsi infligat calamitates, tamque mirifice perturbet actiones vitales; quidni etiam hæc eadem efficiat? ut si velit mortem corpori inferre, non inferat, neque inferre possit, atque ita actiones vitales prorsus infringat, ad quas
mi

mirum in modum conturbandas, reminiscencia vitalis multum valere dicitur. Quod fieri posse homines malefici, qui in vincula conjiciuntur, quibusque capitis pcena constituitur, perquam vehementer optarent, ad atrocitatem turpitudinemque mortis evitandam. Ad utrumque jam respondendum erit.

§. LXIII.

Primi igitur dubii naturam prius investigemus, ubi nimirum se quis contra nos sequentem in modum argumentari posse judicet: *Si anima sanitatem seu integritatem corporis appetit: anima reminiscendo corpus non conjiciet in morbos. Sed verum est prius (§. §. XVII. & XVIII.) Ergo & posterius. Falsum itaque erit, quod reminiscencia vitalis sit causa morborum.* Sed respondeo, quod appetitiones & averfationes nascantur ex perceptionibus. Hinc fit, ut, si tale quid contigerit, ex quo in mente mali cujusdam repræsentatio tanquam sibi mali oriretur, tum omnino necesse fit, ut secundum legem averfandi in anima eveniat conatus tale malum avertendi. Sed omni repræsentationi in anima subortæ semper respondere debet mutatio in corpore: (§. X.) quæ etiam repræsentationi mali conformis fit, necesse est. Potest autem talis mutatio esse conjuncta cum quadam corporis vexatione: quod cum contigerit, corpus morbo cuidam subiectum esse judicamus. Jam per reminiscenciam vitalem, ut causam morborum, perceptiones mali præteriti, cum iisque mutationes præteritæ, ut morbosæ, connexæ denuo producantur; hinc necessum est, ut morbus quoque redeat. Ex quibus itaque

G 2

patet,

patet, quam parum consequens argumenti in eisdem antecedenti contineatur. Quodsi autem quis porro objecerit, cur anima tam inepte agat, ut mali jam præteriti reminiscatur, illudque tanquam præsens reputet, indeque tantos in corpus præter rationem edat cruciatus? Objectio nullius valoris est, si nimirum perpendatur, quantopere mens nostra in agendo patiendoque se ad certas leges componere debeat. Hinc per legem reminiscendi necessarium est, ut mediante producta perceptione & reliquæ producantur perceptiones perceptæ. Quibus cum status corporis semper consentire debeat: inde non mirum, si varii quoque cruciatus in corpore simul redeant. Quod non secus contingit, ac id, quod sæpe fida veritatis præceptis demonstrat experientia, si nempe gravis cujusdam mali tibi jam ante aliquot annos ab homine quodam malevolo illati, nunc iterum recorderis, nova tamen ira adversus tibi inimicum incendaris, novoque furore corripiaris, eademque in corpore tuo sequantur mutationes, hoste licet, damnoque ab illo tibi incusso absentibus, quæ jam erant corpori tuo infensæ, quum inimicum tuum, & quod ex ipso accipiebas incommodum, sensu perciperes. Ast quare te ipsum non reprehendis? qui ita inepte agis atque insulse, ut si calamitatis modo reminiscaris, quam dudum jam pertulisti, cruciatibus rursus subjicias corpus tuum, sanatumque vulnus ita frivole refrices. Sic etiam res se habet in corpore nostro, si nempe actiones vitales respexeris, quas ita vehementer turbari posse a
remi-

reminiscentia vitali, antecedentia abundanter confirmant.

Quales animæ repræsentationes sint circa actiones vitales: ex iis, quæ ad §. LX. notavi intelligendum erit. Quid itaque mirum, si anima quoque aversionum & appetuum suorum in actionibus vitalibus conscia esse nequeat? licet in iisdem ad legem aversionis & appetendi sese componat. Dantur igitur appetitus & aversiones imperceptibiles. Hinc erravit CARTESIVS, qui essentiam & naturam animæ in cogitatione, seu conscientia tum sui ipsius, tum earum mutationum, quæ in ipsa fiunt, constituit: cum potius essentia & naturæ animæ ponenda sit in vi repræsentativa universi, limitata per corpus, de quo confer. *Illustr. WOLFFII Psychol. rat. Sect. I. Cap. I.* Mirum ideo est, quod, qui alias motus voluntarios, seu quorum nobis conscius sumus, in corpore ab anima perfici concedunt, actiones vitales ex hac ratione ab anima produci negent, quia earum mens sibi non est conscia. Id quod inter plures alios quasi ex instituto fecisse videtur Hungarus quidam MARTINVS NAGY BOROSNYAI in vasta sua *Dissert. Inaugur. Medic. de potentia & impotentia animæ humanæ in corpus organicum sibi junctum*: qui inde deductum argumentum tantæ efficaciam esse censet, *ut nullo ariete pulsando labefactari possit.* Quam parvi præterea momenti hoc argumentum sit, ubi a defectu adperceptionis mutationis productæ ad mutationem ipsam ab anima non productam concluditur: ex §. LII. videri poterit. In quam rem conferatur quoque supra jam laudata *Dissertatio Celebr. KNVTZEN pag 98--101.* Constat porro ex concepta responsione ad dubium in §pho prolato, quam arctus animæ sit consensus cum corpore, ita, ut cuicunque repræsentationi in mente admodum congrua in corpore producat mutatio: & in vicem versam. Huic summæ consensioni animam corpusque intercedenti quodcunque systema explicandi com-

mercium animæ & corporis, tanquam fundamento certo inniti, supra jam in Spho X. indicavimus. Quod cum ita sit: nil impedit, quo minus etiam actiones vitales in corpore cum repræsentationibus animæ consentiant (quem consensum varia hujus dissertationis loca ostendunt); quamvis quoque quis esset, qui præter Influxus Physici systema aliud arriperet. Hinc etiam ex systemate Harm. Præstab. omnes actiones vitales animæ tribui posse, docet *Illustr. BILFINGERVS in Commentat. hypothet. de Harmonia præstabilita Sect. 6. §. 230.* Cujus verba de hac re egregia sunt & digna, quæ hic recenseantur: *Verba itaque, inquit, Leibnitiana hoc dicunt, anima omnes corporis actiones vitales organicas posse tribui, si respectum saltim illum metaphysicum attendas, qui ad mutuas & harmonicas corporis & animæ determinationes pertineat, quatenus corporis mechanismus, ita, non aliter, a DEO dispositus est, ut animæ suis motibus consentiat.* Hactenus *Illustr. BILFINGERVS.* Cum autem systema Influxus Physici nobis magis placeat, utpote ex quo nexus iste, animam & corpus interveniens, facilius comprehenditur (§. X.): hinc quoque animam realiter esse implicitam actionibus vitalibus contendimus, quatenus illa per statum corporis internum ad agendum in corpus determinatur. Licet vero in morbis fiant motus finales, tendentes ad integritatem corpori læso restituendam, suscepti ab anima corporis sanitatem appetente: tamen cum certum sit, quod appetitiones & aversiones ex perceptionibus nascantur; hæ autem obscuræ sint & debiles (§. LX. not.): facile hinc fieri potest, ut anima interdum errores committat circa actiones vitales. Nemo id negabit, qui perpenderit, quam facilis sit ex cognitione rei cujusdam obscura lapsus in errorem. Hinc varii etiam in morbis ab anima committi possunt errores: confer. *Illustr. ALBERTI jam supra citata Dissertatio de Amethodia nature.* De eo hic non dicam, quod per incongruas morborum curationes institutas, anima seducatur ad varias in morbis ataxias concipi.

concitandas: confer. *Illustr. ALBERTI Dissert. de Natura
lucta cum morbo & Medico.*

§. LXIV.

Alterum jam examini subjicimus argumentum, cujus quoque mentionem §pho LX. injecimus, ac quo quis contra reminiscentiam vitalem, ut causam morborum, ita insurgeret: *Si tantæ animæ vis est in corpus, ut, facta per reminiscentiam vitalem perturbatione actionum vitalium, illud in morbos conjiciat: poterit anima, si modo velit, actiones vitales adeo intercipere, ut sic pro lubitu suo corpori mortem inferat. Sed falsum est posterius; id docente experientia. Falsum itaque erit & prius.* Captiosum sane est, quod nunc commemoravimus argumentum, & veritatis quidem specie plenum, re autem inane. Ad quod jam respondeo: animæ absolutam vim in corpus agendi non competere, ut illa nempe pro lubitu suo in producendis actionibus vitalibus se gerere possit. Anima quidem agit in corpus, & est actionibus vitalibus implicata, quatenus illa nempe per statum corporis internum ad ita, & non aliter, agendum determinatur. Hinc patet, quod certæ leges animæ sint præscriptæ ad agendum, ad quas se componere debet in agendo. Observat anima certas leges, dum sentit (§. XXIX.), dum imaginatur & reminiscitur (§. §. XXXIII. & XXXVIII.), dum appetit & averfatur (§. XIII.): certis hinc etiam legibus anima obtemperare debet in actionibus vitalibus occupata. Sed appetit anima integritatem corporis, ejusque statum læsum averfatur (§. §. XVII. & XVIII.). Ori-
untur

untur autem appetitiones & averfationes ex perceptionibus: quæ si ad statum vitalitatis referri debeant, necessum est, ut eas mutationes anima percipiat, quæ circa actiones vitales versantur, & quæ ad statum corporis internum pertinent; id quod ope sensus vitalis perficitur (§. XLVII.). Hinc qualis mutatio in hoc sensu vitali, tanquam organo sensorio vitali contingit: talis quoque repræsentatio in anima. Inde jam appetitus & averfationes animæ oriuntur, ex quibus jam conatus agendi circa statum vitalitatis resultant. Exinde igitur conspicitur, quod, licet homo maleficus externis circumstantiis permotus appetat mori, tamen non moriatur; quia tale quid consequi non potest, ad quod præstandum, cum per statum corporis internum anima non determinetur. Elucet etiam exinde sapientia Conditoris, qui corpori conservando, non autem destruendo animam præfecit, atque ita animæ in actionibus vitalibus certos terminos constituit, extra quos evagari non potest. Ideo tamen nil obstat, quo minus anima ex determinationibus quoque externis adigi possit ad varias actionum vitalium perturbationes concitandas, & ita sæpe, ut, si corporis status internus cum iis conveniat, mors quoque subitanea consequatur e. g. si homo admodum gravi terrore percutitur, qui valde spissum in corpore alit sanguinem, tunc quid mirum? si subito quoque moriatur. Hinc quamvis reminiscencia vitalis, quatenus est causa morborum, ansam suppeditet variis actionum vitalium perturbationibus, indeque pendentibus morbis producendis: fit
id

id necessario ex indole reminiscentiæ vitalis, quatenus nempe mediate producta perceptione & reliquæ producuntur perceptiones, cum iisque connexæ mutationes in corpore (§. LIX.); quæ si naturam morbi expresserint, idem etiam morbus necessario redit (§. §. LX. & LXI.). Id quod per summum illum consensum, qui animam & corpus intercedit, necessum est. Intelligi jam poterit ex suppeditata responsione ad enarratum argumentum, quam parum ejus consequens ex antecedenti elici possit.

E re omnino erat ad dubium in Spho expressum paulo fusius respondere; ne quis & mihi hunc gravem affingat errorem, quod, cum anima actionibus vitalibus implicata esse asseratur, illa absolutam vim habeat, pro suo lubitu in corpus agendi, sine ulla determinatione corporis. Faciunt id, qui a doctrina Stahlina abhorrent, huicque addictis commemoratum errorem frivole imputant: in quo affingendo Stahlis multus etiam est ad Sphum præc. citatus BOROSNYAI in sua ibidem pariter allegata *Dissertatione*, qui *Spho* 46. p. 32 & 33. exinde animam actionibus vitalibus implicitam esse negat, quia *vita cum omnibus functionibus non cessat, si idem modo velit anima*. Utrum autem ejusmodi erronei quid Stahlisano systemati medico tribui possit, judicent alii, omni tamen præjudicio seposito. Quantopere animæ vires in corpus agendi limitatæ sint secundum systema Stahlisnum: id vel ille intelliget, qui prima modo degustavit principia Medicinæ Stahlisnæ. Sed ad usum practicum argumenti hucusque tractati descendendum erit, breviterque commonstrandum, quid utilitatis in praxi medica inde expectandum sit.

§. LXV.

Non solum scire causas morborum, sed & easdem tollere, Medici est officium. Quare cum hæc-

H nus

nus actum fit de reminiscencia vitali, quatenus causa morborum; omnis autem theoria medica sic comparata esse debet, ut inde rationes peti possint, ad morbos non solum rite explicandos, sed etiam feliciter curandos: mearum hinc quoque partium esse judico, vel paucis tantum ostendere, quomodo ex tractatione superiori conveniens morborum a reminiscencia vitali pendentium possit & debeat adornari curatio.

§. LXVI.

In reminiscencia vitali perceptæ perceptiones, cum iisque connexæ corporis mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, mediate reproducentur (§. LIX.). Quæ cum rationem morbi in se continere possint (§. LXI.); nemo autem negaverit, quod ejusmodi mutationes productæ in subjecto ex aliis rationibus ad morbos jam disposito, graviora quoque damna concitare valeant: medici itaque officium erit, *in subjectis, quæ morbis obnoxia sunt a reminiscencia vitali orientibus, ad eorum statum animi & corporis, ceterasque earundem circumstantias accurate attendere, & pro re nata ejusmodi subjectis omni modo prospicere, ne morbis per reminiscenciam vitalem productis graviora nascantur damna, & ut verbo multa dicam: morbis ipsis curandis præmittenda est conveniens corporis præparatio.*

§. LXVII.

Cum multi pendeant morbi a reminiscencia vitali (LXI.); ad hujus autem excitationem medium quoddam requiratur, seu in ea excitanda mediate fiant omnia (§. LIX.): hinc patet quantopere Medicus

cus

cus ad *tale medium attendere* teneatur, per quod perceptiones perceptæ, & cum iis in corpore connexæ mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, iterum producuntur, iidemque morbi denuo redeunt, qui jam ante fuerant præsentés.

Summæ utilitatis hæc regula est, & permultum faciens ad morbos rite curandos, qui ex reminiscentia vitali in corpore procreantur. Ex attenta enim consideratione talis medii, per quod nempe perceptiones perceptæ, iisque junctæ mutationes corporis denuo producuntur, eorundemque morborum fiunt reversiones, qui jam ante fuerunt, Medicus cognoscere poterit, quale ejusmodi medium sit, cujusque conditionis, atque ita an possit removeri, an non possit. Quid itaque in utroque casu Medicus observare debeat: jam indicandum erit.

§. LXVIII.

Per reminiscentiam vitalem, quatenus causam morborum, perceptiones perceptæ, cum iisque connexæ corporis mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, mediate denuo producuntur; atque hac ratione iidem quoque recurrunt morbi (§. §. LIX. & LXI.). Cum itaque in reminiscentia vitali, quatenus causa morborum, medium aliquod adsit, per quod iidem morbi toties modo iterum revertuntur, qui jam ante fuerant, quoties modo tale medium ejusmodi subiecto, quod morbo a reminiscentia vitali pendente obnoxium est, sese offerat: hinc sequitur, ut sublato tali medio, ejusmodi quoque morborum reditus omnino præcludatur. Quare jam sequens regula inde fluit: *medium, per quod perceptæ perceptiones, iisque junctæ corporis mutationes, quæ actionibus vitalibus erant intermixtæ, atque ita iidem morbi de-*

nno producuntur, medicus removeat, si removeri potest, prospiciatque, ne unquam tale medium aegro iterum obveniat.

Sic v. g. lapide ex pristino loco plane sublato, tanquam medio, per quod rabies canina in viro illo, cujus mentionem in §*phi LXI. nota* fecimus, recurrebat: fiet, ut rabies canina non reditura sit; Cujus quoque reditus ita præcludi posset, si vir commemoratus hunc locum caveret adeundum, ne iste lapis offensionis visui suo se objiciat.

§. LXIX.

Experientia docuit auditionem verbi, vel objecti cujusdam sensibilis perceptionem, medium existisse, per quod & aliæ perceptiones perceptæ, cum iisque connexæ corporis mutationes, iterum producebantur, quæ sæpe gravissimæ fuere, ut epilepsia (§. §. LV. & LVII.), palpitatio cordis (§. LVIII.), vomitus (§. LXI. not.). Sed cum summa sit animæ & corporis consensio, ita ut cuicumque repræsentationi in mente convenientissima quoque respondere debeat mutatio (§. X.): quare, si ejusmodi verbo vel objecto sensibili, tanquam medio, per quod perceptæ perceptiones, cum iisque connexæ corporis mutationes iterum producuntur, alia perceptionum gratarum nempe & jucundarum series adjungeretur, adeoque diversa ab illa perceptionum serie, quæ per tale medium erat excitata; atque ita faciendo tam diu continuaretur, usque dum per hujus rei crebrum exercitium habitus fuerit acquisitus: tum necesse est, ut aliæ etiam mutationes in corpore prodeant, salutaris nempe corpori & diversæ ab illis mutationibus, quæ ante producebantur, eodem audito verbo, vel per-

percepto eodem objecto sensibili. Quibus rebus sic comparatis, manifestum est, sequentem quoque regulam Medico esse exequendam in morbis curandis, qui a reminiscencia vitali pendent, & ubi medium in objecto quodam sensibili latet: *medio scilicet per quod perceptæ perceptiones, cum iisque connexæ corporis mutationes, utut noxiæ producuntur, alia adjungenda erit series perceptionum gratarum nempe & jucundarum, adeoque diversa a priori perceptionum serie; idque eo usque continuandum, donec habitus quidam fuerit acquisitus.*

§. LXX.

Ejusdem temporis reversio sæpe tale medium fuit, per quod iidem revertebantur morbi, qui jam ante fuerunt: ut v. g. perniones anniversarii, febres post annum accurate præterlapsam recurrentes, ob- rigescentia corporis statos dies imo horas observans (§. LXI. not.). Cum autem summus fit consensus corporis cum anima, ita, ut qualis in corpore fiat mutatio, talis quoque in anima oriatur perceptio (§. X.): necessum igitur est, ut ante proximum ejusmodi temporis reditum, tali mutatione corpori illata, qualis jam esset ad morbos præsentis curandos congrua, anima per mutationem hac ratione corpori indu- ctam aliter quoque determinetur ad percipiendum; Ex quibus itaque jam sequens regula consequitur: *Medicus in morbis productis a reminiscencia vitali excitata medio temporis, congruis remediis morbis producendis præ- venire sciat.*

Sic v. g. in pernionibus anniversariis loca illa corporis, ubi ante annum comparuerant, mature defendantur discutientibus;

probe tamen iis simul observatis, si opus fuerit, quæ per
Sphum LXVI, sunt indicata. Et sic in reliquis morbis, qui
natales suos reminiscentiæ vitali debent, medicus artis suæ pe-
ritus facile intelligere poterit, ad eos curandos quid speciali-
us applicari debeat. Huic specialiori curationi adornandæ
cum ea jam plane sint accommodata, quæ hac de re genera-
liter tantum dicta sunt: neque ad specialiora descendam, cum,
quid in casibus specialioribus observandum sit, omne
generale medico

S U F F I C I A T.

CLARISSIMO ET NOBILISSIMO
DOMINO CANDIDATO

'Evequlav optat

MICHAEL ALBERTI,

Facultatis Medicæ & Philos. h. t. Decanus.

Quod olim THEMISTIUS super l. de anima dixit:
Si veritatem de anima cognoverimus valde ma-
gnum nobis erit inductorium ad omnem ve-
ritatem & ad omnes Philosophiæ partes insignes
dat occasiones, *id ad medicas veritates commode referri
potest: Etenim in hoc visibili mundano teatro anima ho-
minis spiritualis & rationalis vivit & operatur in corpore,
in cerebro mediantibus peculiaribus partibus superiores suas
functiones exequitur, cum nervis in universo corpore sen-
tit, cum sub- & objectis materialibus negotiatur, organis
sensoriis ad comprehendenda externa crassa & subtilia obje-
cta corporea utitur, adeoque ut ens simplex cum simplici-
bus & compositis materialibus objectis diversimode occupa-
tur,*

tur, & circa horum objectorum usum, relationem, conciliationem & applicationem facultates intellectus, ratiocinationis, iudicii, reminiscentiæ & æstimationis exercet: hæc officia dum extra suum corpus in vastissimo macrocosmo eadem anima administrat, quid difficultatis subest, cur in proprio suo domicilio, aut microcosmo easdem facultates exercere & applicare nequeat; illic operatur ministrantibus organis sensoriis, nec hic similibus instrumentis caret: & cuinam usui internæ partes sensibiles sunt & prædicantur! quid impedit, quo minus interna negotia, corporis conservationi destinata, æque rationaliter, circumspicte & iudiciose administrantur, quo minus etiam rationalis reminiscencia illis connecti queat! Quorsum quæso solida & sobria ratione affectus hæreditarios, annuos, menstruos, alios statarios, imo plane horarios referamus? deplorandæ rectius, quam admirandæ sunt illæ torturæ, quibus efficacia causarum & qualitatum pure corporearum necessaria hoc in officio declamatur; qualis male ingeniosa fictio, omni nexu & usu aperte destituta deprehenditur. Si enim varii animi mores, multæ inclinationes, omnes affectus patheticæ in œconomiam vitæ naturalis manifestum suum influxum produunt, quis igitur adeo malevolus, morosus & pertinax fuerit, ut reminiscentiæ influxum nexum & usum in officiis vitalibus abneget. Testimonia multa constant, quibus hanc de anima veritatem ulterius cognitam & confirmatam reddere possem. Dantur homines, qui initiante vere per plures dies abstinentiam a cibis experiuntur, quando eodem præteriti anni tempore, vel salubri diarrhœa, vel sudore extraordinario laborarunt; qui orgasmum sanguinis, inturgescentiam venarum, ardorem & pruritus in cæcis locis exacto tempore sentiunt, e quibus antebac vel sponte,
vel

vel arte sanguinis copia cum euphoria depleta fuerat; qui clandestina tormina intestinorum percipiunt, quando artificialia eorum purgamina neglexerunt & retardarunt: qui inquietis noctibus & extraordinariis insomniis moventur, quando alia certa sanitatis adminicula suscipienda sunt: &c. &c. Et dum multa talia singularia reminiscentiæ vitalis specimina omnibus attentis & a morosa repugnantia liberis observatoribus constant, ita præsentis Tuæ doctissimæ meditationi **CLARISSIME DOMINE CANDIDA TE** perquam applaudo: Specimen igitur hoc themate docti laboris exquisitæ & egregiæ Tuæ eruditionis edis, quam mente polita & perspicaci tam in Regiomontana Academia, quam in Fridericiana augusta Musarum æde in elegantioribus Philosophicis & solidis Medicis scientiis laudanda cura & cultura largo thesauro acquisivisti, insuperque egregia morum suavitate, humanitate & integritate combinasti & illustrasti, Teque reliqua blanda, pacifica, prudenti ac honesta vita satis probasti & commendasti. Quare ab Inclyto ordine Medico promeriti honores Academici doctorales cum elogio & applausu Tibi conferuntur, posteaquam non solum in examinibus laudabilem eruditionem Tuam comprobasti, quam inter nos cultiori studio ex Institutione Virorum in arte peritorum adauxisti & perfectiorem reddisti, sed etiam hac Inaugurali Tua dissertatione, quam docto & polito calamo, absque aliquo ductore & adiutore elaborasti, dignum talibus Privilegiis Te præbuidisti, ut solus etiam sine moderatore eandem defendere, Teque publico hoc symbolo sufficienter commendare possis. Equidem semper mansuetudinem, integritatem & doctam capacitatem Tuam probavi & amavi. Macte esto promeritis hisce honoribus ac sequentibus felicitatibus. Cælestis benedictio coronet

*vetinet industriam & reliquam ingenuam indolis Tuæ facultatem exoptatis saluberrimis honestorum Tuorum incæptuum successibus ac eventibus, efficiatque, ut semper reminiscen-
tiam moralem & vitalem de perenni animi ac corporis prosperitate optima mentis delectatione recolere possis. Vale.
Dab. Halæ Magdeb. IV. Calend. Maji A. O. R.*

CIDIOCCXLIII.

PRAESTANTISSIMO DOCTISSIMOQUE
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

D. IOANNES IVNCKERVS,

Med. Prof. Publ. Ordin.

Q*ui de morborum causis agere solent, recte quidem praecipiunt, alias esse causas naturales, alias non-naturales, alias denique praeternaturales. Ad naturales morborum causas, praeter ipsam corporis in praecipitem corruptionem procliuitatem, sexum, aetatem & varia temperamentorum genera referunt. Causae morborum non-naturales, rerum, quas vocant, non-naturalium usu peruerso potissimum absoluuntur. Ex praeternaturalibus autem aliae in corpore ipso generantur; aliae vero extrinsecus eidem insinuantur, ut miasmata contagiosa, venena adsumta, aliaque fortuito deglutita, e. g. ossicula, spinae, vitri fragmenta &c. Sed omnes hae morborum causae, si ex rebus non-naturalibus animi pathemata excipias, tantum sunt materiales; dantur vero etiam causae morborum immateriales, ex labe originali potissimum oriundae, quo praeter sensuum externorum & internorum, ipsorumque animi pathemarum abusum, propensio naturæ*

I

ad

od puerse operandum maxime spectat. Inter hasce causas immateriales, peculiaris quorundam individuorum sensibilitas, & aegrotandi consuetudo, seu prompta motuum extraordinariorum, ob leuiore causas, suscepta repetitio & habitualis quasi continuatio, citra materialem noxam, aut vere praesentem, aut eiusmodi motibus minus dignam, quantum ego quidem sentio, primum locum occupant; his enim neglectis multa in morbis phaenomena vel plane non, vel difficulter satis explicari poterunt. Recte itaque fecisti, DOCTISSIME CANDIDATE, quod ex causis morborum immaterialibus, specialissimam aliquam, vitalem nempe reminiscentiam, inaugurali T V A dissertatione, uberius discutere, eamque tam rationibus, quam exemplis clariorem reddere allaborasti. Plura iam peculiaris T V A E eruditionis & scientiae tam philosophicae, quam medicae, publice saepius differendo, dedisti specimina. Iam nouum addis, solida T V A dissertatione, quam ipsemet elaborasti, documentum, ex quo facile constare poterit, T E summos in arte medica honores, non pro more saltim consueto, sed iure optimo, adplaudentibus omnibus, qui T E norunt, cepessere. Faxit DEVS feliciter, T V I S que laboribus omnibus uberrimos largiatur fructus. Scrib. in Fredericiana ad d. XXIV. Aprilis C M D C C X L I I I.

DOCTISSIMO CANDIDATO

AMICO PERCHARO

S. P. D.

GEORGIUS THEODORUS SCHINEMANN,

J. U. D.

EGo vero magnopere laetor, quod tandem haec publica & longis votis iam expectata occasio mihi se obtulerit.

rit,

rit, qua & fidem liberare, & mei in TE amoris, quem
 nulla fata violabant, noua argumenta producere, TIBI-
 que CANDIDATE DOCTISSIME, aut quem titulum
 ego pluris facio, TIBI AMICE, summos in medicina ho-
 nores, qui TVIS meritis iam parantur, gratulari, haec-
 que bona verba scribere possum. Vix certe grata praete-
 riti anni memoria mihi incidit, quin TVI recorder & TVAM
 suauem familiaritatem, nostrasque frequentes, & illas sae-
 pe de non leui argumento contentiones, in mentem reuo-
 cem, quas nunquam fere sine insigni animi serenitate ince-
 ptas, nec sine multa amicitiae accessione finitas memini. Il-
 lum inprimis diem ad huc grauem sentio, quo me consue-
 tudinem nostram interrumpere, conuentus amicorum com-
 muniu turbare, & a Vobis, quo animo boni superi sci-
 unt, discedere oporteret, quorum reminiscencia, si non
 mihi causa morbi fuit, non parum tamen aegritudinis & tri-
 stitiae excitauit. Velim ergo iudices, quo desiderio illum
 nuntium exspectauerim, qui de TVA valetudine, TVAque
 fortuna referret, & qui diligentiam compensatam, hono-
 res digne collatos, Amicum DOCTOREM nunciaret. Cre-
 de mihi postquam TVAS litteras aperuissem, me tanta
 laetitia fuisse adfectum, vt animo meditarer, honorificum
 esse & nostra amicitia dignum, TVIS laudibus integras
 chartas destinare, & aliquod argumentum euoluere, quod
 mihi nec vile, nec adeo tritum videbatur. Enimvero anim-
 aduerti simul, TE quam primum esse conscensurum cathe-
 dram; mihi que ideo verendum, ne seua fiat gratulatio mea.
 Multa itaque oratione & elogiis, quibus esses exornandus,
 plane postpositis, illud tantum curo, vt de constanti & since-
 ro meo in TE adfectu iterum iterumque certior reddaris,
 vereque credas, me TE amare, & vehementer de TVO mu-

*toto statu gaudere. Gratulor hinc, & ex animo precor,
ut in eminente illa dignitate, quaeuis TIBI fausta accidant,
ut patriam mox familiamque saluus salutes, ut amico TVO
faueas indefinenter. Dabam Vratislaviae secundo
Calendar. Aprilis. A. N. C. CIOIOCCXXXIII.*

Nuch in der Ferne stell ich mir
Erlesner Freund Dich lebhaft für,
Dich, dem die Arbeits-vollen Stunden
Den Lorbeer so erwünscht gewunden.

Ich weiß Du gönnst mir diese Lust
Du kennst die Dir getreue Brust,
O! möchte mir es nur geschehen
Dich heut in Deinem Schmuck zu sehen!

Doch kan ich nicht zugegen seyn
So stellt sich dieser Glück-Wunsch ein:
Dich muß in Deinen künftigen Zeiten
Nichts als vollkommenes Wohl begleiten.

Königsberg in Preussen.
3. April 1743.

IO. FRIDER. TSCHEPIUS, M. D.

Wer Tugend und Verstand besitzt
Kan nach dem Gold der Weisheit graben;
Und wen die Wahrheit unterstützt,
Der wird von ihr auch Vortheil haben.
Ein Wissen sonder Grund heißt Wind
Der Schein macht wol die Töhren blind:
Allein bey nüchternen Gemüthern
Kommt nie ein falscher Schimmer an.
Wer Wiß durch Wahrheit zeigen kann,
Den zehlt die Musen-Schaar vergnügt zu ihren Gliedern.

Ja

Ja wem zugleich die Vorsicht setzt
Zum Ziel die Treue fluger Lehrer:
Der sucht die Wahrheit unverlezt,
Und liebet sie als ein Verehrer;
Der denckt wie Du Hochedler Freund;
Der ist dem eitlen Wissen feind;
Der kennt mit Dir was würcklich nützet;
Der blicket nicht nach Geld, nach Ruhm:
Die Wahrheit heißt sein Heiligthum,
Aus dem so mancher Strahl der Weißheit auf ihn blißet.

Nun lebe wohl! ich ehre Dich
Bis meinen Leib das Grab bedecket.
Ich liebe Dich, gleichwie Du mich
Hiezu durch Deine Huld erwecket.
Der Himmel selbst belohnt Dich nun.
Dich schmückt der DOCTOR-Zut. Dein Thun
Wird nun bekrönt, Dein Ruhm wird steigen.
Und Freund! die FAMA wird von Dir,
Reißt Dich das Schicksal gleich von mir,
Wie Deiner Freundschaft Frucht, so Deinen Ruff mir
zeigen.

Anspach den 24. Merz.
1743.

Hiermit wünschte seinem Herzens-Freunde
Glück, Dessen ergebenster Diener

Gottlieb Hertel, M. D.

PRAENOBILISSIMO
DOMINO CANDIDATO

AMICO SUMMOPERE COLENDO

S. D. P.

G. H. BORTZ,

PH. ET A. L. M.

Perlegenti mihi eruditissimam TVAM, Praenobilissime Domine CANDIDATE, dissertationem mira quaedam omnium fere rerum in memoriam veniebat facies. Obsunt ac maximum iniiciunt terrorem ex latere spectata altero, cum ex altero considerate profunt ac mirifice delectant. Eant, qui haec perspicere cupiunt, per patentissimos rerum ordines; in TUIS ego subsistam, cum ex iis mihi occasio de his cogitandi nata sit ac meo maxime inserviant scopo. Quae in Medicina non nunquam est Lerna funestissimorum malorum reminiscencia; ea in ipsa hac scientia ac reliqua vita est fecundissima bonorum ingentium mater. Cur, quaeso, praestantissimi VIRI per tot labores rerumque discrimina ad alta quaevis nituntur, cum mercenaria foedis torpent ingenia voluptatibus? Cur illi sua non curant, nisi in aliorum orbisque cedant utilitates, cum hi curis suis in perparva corporis sui peripheria, aut si fuerint maxime in angustiis domus suae caccellis subsistunt? Cur itaque optimi mortalium ac nobilissimi non sibi sed aliis orbique maximis saepe pressi incommodis vivunt? Curant nimirum hi divine indolis homines, ut sit grata, quemadmodum est perpetua in animo rerum a semeditatarum, susceptarum ac peractarum reminiscencia: Curant ut, cum ex suis inventis maxima in posteros redundent beneficia, usus eorum dulcissimas nominum suorum continuo producat ideas. Haec olim mundo HIPPOERATES: ARISTOTELES: CICERONES: GALENOS; haec nostris temporibus CARTESIUS: LEIBNITIOS, STAHLIOS, HOFFMANNOS, reliquosque VIROS nunquam morituros dederunt. Et quam impense laetor, cum TE, Praenobilissime Domine CANDIDATE, summis ab Amplis-
fimo

*simo' Medicorum Ordine honoribus dignissimis laborum Tuorum
premiis ornatum propediem sim visurus. Ex consuetudine enim
doctissimis interpuncta semper discursibus, qua mihi frui licuit, ac
cujus proinde nunquam non accepta erit recordatio, læto iam sen-
tio presagio, quanta cum dexteritate, quantoque cum fervore
via de hominibus præclare merendi, que Tibi collata Doctoris di-
gnitate panditur, sis incessurus firmissima ubivis ponendo fundamen-
ta, ut iucunda nominis TUI Titulique ex meritis accepti inter ho-
mines sit maneatque memoria. DEUS servet fortunetque TE
DOCTOR Amplissime, quo TE nomine virtute TUA parto in-
signi cum gaudio mox mox compellabimus. Vale. Dabam Hale
Vened. D. VII. Calend. Maii A. O. S. MDCCXLIII.*

NOBILI ET DOCTO
DOMINO CANDIDATO

AMICO CARISSIMO

S. D.

ADAMUS NIETZKI, PRUSSUS,
MED. CAND.

DIvinum quid morbis inesse, illudque a medico ediscendum, ma-
gnus docuit HIPPOCRATES, qui sub ipso fere initio libri
prænotionum: εἰ, inquit, τὸ ΘΕΙΟΝ ἐν τῆσι νόσῃσι, καὶ
τὰς τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Quid autem HIPPOCRA-
TĒS per τὸ ΘΕΙΟΝ ἐν τῆσι νόσῃσι intellexerit, quod medico
perdiscendum esse commendat: hujus rei genuinus significatus diffi-
cile constitui poterit, licet de eo copiose sit disputatum ab eruditis.
Quodsi tamen HIPPOCRATES ex se ipso explicari debeat; idque
hic probe attendatur, quod in scriptis Hippocraticis multa repe-
riantur, que HERACLITI philosophiam redolent: facile hinc
colligere licebit, voluisse HIPPOCRATEM hoc suo effato indicare,
quod

quod multi in homine eveniant morbi, quorum cognitio, non nisi habita simul ratione quadam mentis corpori iuncte acquiri possit. Inter alia enim Philosophiæ Heraclitæ dogmata, id non exiguum erat, quo omnes anime, imo etiam demones ex Deo quasi emanasse, indeque potentiam quandam, in corporibus varias mutationes producendi impetrasse, tradebatur: quæ si productæ fuerint, divinum quid contigisse judicabatur. Ejusmodi demones vi quadam pollere credebantur, homines conjiciendi in morbos sæpe atrocissimos. Quo plane inepto dogmate cum medici quidam HIPPOCRATIS tempore viventes, ad ægrum sanandum vocati, artis autem suæ ignari, supra modum uterentur, ut inscitiam suam tegerent; morbo, quo eger decumberet, divinitatem quandam prætexentes, ægroque nuntiantes, morbum suum a demone esse excitatum. In ejusmodi medicos, vel potius agyrta noster HIPPOCRATES libro de morbo sacro graviter animadvertit. Qui cum vero ipse auctor sit, medico ediscendum esse τὸ ΘΕΙΟΝ ἐν τῆσι νόσῃσι aliam utique cum eo, quod divinum esse solet in morbis, sententiam ipsum conjunxisse elucet; nisi ejusdem vitii HIPPOCRATEM simul arguere velis, quod ipse in aliis summa reprehensione dignum esse censuit: id quod autem de tanto viro ne cogitare quidem fas est. Verum enim vero cum in multis scriptorum suorum locis satis diserte declaraverit HIPPOCRATES, ea esse ad morbos explicandos, accurateque dijudicandos conferenda, quæ & ex ipso homine depromuntur, & ad hominem possunt facilius adplicari: nihil jam obstare video, quo minus, rebus sicce comparatis, intelligatur, per τὸ ΘΕΙΟΝ in morbis perdiscendum nil aliud contempsisse HIPPOCRATEM, quam quod multi morbi cognosci nequeant sine attenta mentis consideratione; utpote ex cujus statu rationes sæpe reddende veniant, quare corpus atrociter excrucietur. Quod ex sententia HIPPOCRATIS omnino divinum esse debet, quippe quem in multis aliis HERACLITVM esse secutum constat; quidni ille etiam hoc loco ex hujus philosophia dictum terminum depromere potuisset? Sed quid multa opera, ad genuinum HIPPOCRATIS sensum de τῷ ΘΕΙΩ ἐν τῆσι νόσῃσι vindicandum? quem TV, PRAESTANTISSIME CANDIDATE, in doctissima Tua
dis-

dissertatione jam ad vivum expressisti. Ex reminiscencia vitali
causas morborum eruis: terrificum, imo plus quam divinum esse
mibi initio videbatur thema, cujus pertractationem in dissertatione
Tua suscepisti. De qua autem cum plagas aliquot mibi a Te insi-
nuatas perlegissem: certe deprehendi, omnia esse & eleganter, &
rei ipsi convenienter tractata; opereque ipso commonstratum, quan-
ti usus & medico esse possit psychologia. In quo ego a Te quan-
tum dissentiam: id publice in consecratissimo Apollinis templo indi-
care non intermittam, a Te jam invitatus ad disputandum. Ast
cum TU interea, CANDIDATE PRAESTANTISSIME, egre-
gio Tuo specimine, benignaque Minerva elaborato satis satisque
orbi litterario probas, Te salutaris artis machaonea praeceptis prae-
clare esse imbutum; imo ex commendatione magni HIPPOCRA-
TIS το ΘΕΙΟΝ εν τησι υστησι bene edidicisse videris: quid
itaque mirum? si ipse venerandus senex Tibi jam augur existit,
Te, CANDIDATE PRAESTANTISSIME, admirationem &
boni medici existimationem merito esse acquiriturum. Quod ne-
que secus contingere potest, neque aliud quidquam de homine spe-
randum, qui per complures annos indefesso quodam studio in castris
Aesculapii militavit. Cujus rei me testem habes, CANDIDATE
PRAESTANTISSIME, qui Te diligentem & fidum commilitionem
jam habui in illustri Albertina, imo talem quoque in illustri Eci-
dericiana vidi. Non itaque ex more recepto, sed jure quodam
promerito summos in medicina honores capessis: quos Tibi jam ab
amplissimo medicorum ordine propediem conferendos ex animo
gratular. Faxit DEUS O. M. ut fausta quaevis Tibi eveniant &
felicia: quid? ad vota Tua fluant omnia. Et quod reliquum est,
uti Tecum a condiscipulatu vixi conjunctissime: sic quoque esse fu-
turum spero, ut, quae inter nos a pluribus annis intercessit amicitia,
ea jam in posterum constanter servetur. Hinc jam discessurus
nostri, Tibi inesse facultatem, etiam absentium reminiscendi. Vale.

Dabam in Academia Halensi. D. VII. Calend. Maii. A. R. S.

MDCCCXXXIII.

K

PRÆ-

PRÆNOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

AMICO SUO INTIMO

S. D. P.

GEORGIUS CHRISTIANUS BURCKHARDT,

L. L. C.

TILSA-BORUSSUS.

Quod alias dici sœvit: esse Theologorum curare animam, & Medicorum sanare corpus: illud jamiam pedetentim ab his in dubium deduci incipit. Contingit enim nobis singulis fere diebus adversa valetudo, quæ corpori nostro ingentes infert afflictiones gravesque calamitates. Ad quas propulsandas quamquam diligentissima adhibenda sit circumspectio: hi tamen non raro periclitantur Medici, atque male applicata audit eorum cura, qui unice respiciendo corpus, omnem spem suam in ipsum collocant: cum contra consultissime instituitur ab his, qui eousque non subsistunt, sed præcipue ob mutationes intrinsecus corpori nostro obvenientes contemplationem suam ad aliud altioris indaginis objectum extendunt. Non duce eorum Theoria sed propria experientia ipsis credere nobis fas est, quod nempe effectus morbi diversi & quandoque mirifici maxime mediante dispositione animæ progignantur: Nam multa inde mala consequuntur, quæ mox mitiora, mox acerbiora, si adfectus animi, ut plurimum fit, excitantur, irritantur, atque commoventur. Stabilita itaque quadam œconomia inter corpus & animam hominis: recte dijudicant, utriusque quoque rationem habendam, quoniam, quoties quis in morbum incidit, ab eo non ex parte, sed in totum liberandus & simul causa ejus radicitus tollenda est; id quod sæpe vero minime fieri potest, considerato tantum alterutro. Hinc gravissimum petunt argumentum Medici, quo sibi jus æque ut Theologi dicunt, pro obtinenda facultate quadam administrandi animam nostram, quatenus se illorum auxilio subtrahere nequeat. Sunt Medici nobis ægrotantibus validissimo propu-

propugnaculo, & quodsi in eo quam tristissimo statu versemur, quis nostrum est? quem non oporteat hos sibi facere carissimos, ad hos confugere; hosque consulere ea fiducia, eo animo, quo de nobis solliciti sunt. Surgis ex eorum ordine CANDIDATE PERDOCTE ad disceptandum materiam, quæ, prout singularis indolis est, & amussim, in tua arte exactissime accommodata, tum benignam ingenii venam, tum iudicii acumen loquitur. Surgis ea propter in Doctorum numerum adscitum iri: unde, quam laudem, quam gloriam aperto Marte TIBI vindicas, plenus gaudii TIBI ex toto pectore gratulor. Ut laborum omnium TUORUM, de quibus TIBI contentio erit, successus eveniant felicissimi, iterum atque iterum TIBI apprecor. Tandem, quod carissimum vitæ genus inter nos junxerat infantia, pueritia, quodque juvenus tam in Academia Albertina, quam Fridericiana confirmaverat: non possum, quin TIBI insistam precibus flagranti ex animo, ut tanta inde constata amicitia me prosequaris indefinenter. Vale. Dabam in Academ. Halensi D. VII. Calend. Maii.

cl̄oĪcccxxxiii.

PRÆNOBILISSIMO
DOMINO CANDIDATO

AMICO OPTIMO

S. D. P.

JACOBUS THEODORUS KLEIN,

TILS. BOR. L. L. C.

Cathedram conscendis, amice honoratissime, morbos explicaturus, quibus humana corpora mire corripuntur, & qui eo magis evolvi merentur, cum latente vel singulari causa sæpius prorepant: immo vero in instanti, ut ita dicam, mystico quodam modo interdum oriri videantur. Miranda satis rerum facies, quæ earum causas detegenti jucundissimum præbet spectaculum! Iuvat cernere, quæ

K 2

rerum

rerum mutationes, quæve una eademque earum vel producenda-
rum, vel removendarum via brevissima. Sapientissime itaque ho-
mines naturam imitantur, quoties in rebus agendis constituti, iis-
que felicissime superesse contendunt. Quam autem medicorum in-
terfit, ut in curandis morbis naturam habeant ducem, jam vete-
rum medicorum declamata fuit sententia, quibus hoc notissimum
fuit: remotis morborum causis, valetudinem facite posse restitui. Vix
ac ne vix quidem dubitari potest, vel ipsum Galenum hanc inces-
sisse viam, cum Eudemum philosophum quendam peripateticum a
febri quartana eodem, quo morbum prius intenderat, medicamine
liberaverit. Satis superque, CANDIDATE PRÆSTANTISSIME,
ex hac disputatione Tua monstratum apparet, Te sapientissimorum
in tua arte premere vestigia, nec phenomenis, sed potius eorum cau-
sis immorari. Haud igitur dubitare licet, Te minus feliciori pra-
xeos gavisum fore successu, quin & Tibi, uti Galeno vere evadat
aurea. Atque hæc sufficiant, CANDIDATE præstantissime, ami-
ce optime, quæ Tecum jam iam digressuro, agam, ac quibus Tibi
de summis in arte medica capeffendis honoribus simul gratuler. Nil
jam superest, quam TE votis prosequar, ne reminiscencia apud me
minimum posse videatur, cum huc summam sane redire jubeat quot-
quot officiorum vel ex communi patria, vel amicitie lege Tibi de-
beam. Servet Te DEUS, ac iter omnesque conatus Tuos pro-
speret, quo experientie ac doctrine Tuæ thesauros in patriam re-
dux felix pandas. Vale, ac me amare perge! Dabam in
Academia Fridericana. VII. Calend. Maii.

MDCCLXXXIII.

PRÆ-

PRÆNOBILI ET ERUDITO
DOMINO CANDIDATO

HONORES DOCTORALES ANIMITUS
GRATULATUR

HENRICUS FRIDERICUS DELIUS,
M. C.

Non locorum distantia, quæ nos disjunxit, memoriam Tui, Vir Prænobilissime, in me delet. Magni semper feci ingenuas animi Tui dotes. Elegantem & haud vulgarem, quæ in Te est, doctrinam cum singulari morum suavitate junctam tacita semper admiratus sum mente. Tantum igitur abest, quin digna meritorum Tuorum præmia singularem apud me letitiam excitent. Iam per amplius Tibi ad praxin medicam properaturo aperitur campus, unde eorum, quæ in sana theoria medica traduntur, novæ accedunt confirmationes. In multis autem cum difficile sit judicium: nec mirandum quoque erit, assertiones multas fallaci etiam niti experimento. Ejusmodi fallacias pervidere, tot tantasque syrtes evitare, magnus quidem labor est, superandus tamen ab eo, qui rem recto judicio ponderare, & quæ distinguenda sunt, probe a se invicem distinguere didicit. Quam artem cum Tu jam, Prænobilissime Domine CANDIDATE, bene calles, imo specimine quodam publico probas: quis ergo de felici exercitationum Tuarum successu in posterum dubitabit? Meum est, atque animi deditissimi tessera esto, illud non de Te sperare, sed plane considerare. Concedat Tibi Summum Numen optima media ad optimum finem optime ducentia. Sic vale Vir Prænobilissime, meque magnopere Te colentem amicitia & favore Tuo prosequere. Scrib. Berolini. Ipsis calendis Aprilis. MDCCXXXIII.

R₃

Tan-

TAndem laude suos Hygiaea coronat amicos
Artes ingenue qui didicere suas,
Aetatem studiis cunctam sacrare volentes,
An non obseruant, HOC AGE dulce, solum!
Impiger ohe labor belle discrimina vincis
Omnia, per scopulos fers & ad astra feros!
Haec nisi reppererint Hygiaeae vera ministri
In TE, non lauro tempora cincta forent.
Accipe pro meritis dignissima praemia summis,
Hocce TIBI tribuet quae Meditrina die.
Integra Supremum Numen TVA coepta secundet,
Omni sis patriam prosperitate redux.
Vita TVAE quorum curae mandabitur illos
Ars solers saluos restituatque TVA.
Sis felix, sospes vigeas, viuas sine tristi
Offensa, atque mei sis memor, atque Vale.

*Hisc Praenobilissimo Dn. Doctorando applau-
dere voluit*

GEORGIUS GOTTFRIED WENDT,
Med. Cult. Oppon.

